

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LV

1 1933-34

VSEBINA:

I. 1. 1923.—1933.! — 2. S. M.: Jan Amos Komensky. — 3. Vuk Štefanović-Karadžić. — 4. Zerjav Albert: Poglavlje o inštrukcijah in šolskih inštruktorjih. — 5. Dr. Dolar Anton: Fiksiranje knjižne izreke in šola. — 6. Lapajne Josip: Iz naših učilnic. — 7. Kontler Julij: Naš vsakdanji kruh.

II. 1. Za vzgojo tvornih ljudi. — 2. Skupni in individualni pouk v pruskih narodnih šolah. — 3. Za reden pouk o prometu. — 4. Duh nove vzgoje v Nemčiji. — 5. Novodobni spisovni pouk. — 6. Slikanje z vodenimi barvami. — 7. Antialkoholizem in vzgoja učiteljev. — 8. Iz nemške šolske statistike. — 9. Radio in zvočni film kot učna predmeta. — 10. Pismeni pouk v Kanadi. — 11. Knjištvo na Češkem.

III. 1. Knjige Mladinske matice za l. 1933. — 2. Dr. K. Ozvald: Osnovna psihologija. — 3. Iva Šegula: Goethejeva pedagoška provinca. — 4. Danilo Gorinšek: Majdine pesmi.

Našim čitateljem in sodelavcem!

S to številko stopa naš list v 55. letnik. Iz tega razloga smo Vam hoteli pripraviti majhno presenečenje in smo v ta namen zaprosili sekcijo JUU v Ljubljani, naj spravi pred letošnjo banovinsko skupščino naslednji predlog, da o njem razpravlja in sklepa:

»Popotnik« naj se poveča za pol tiskovne pole, t. j. za 8 strani mesečno. Stroški za povečano izdajo naj se krijejo

1. s tem, da se primerno zviša naročnina lista za naročnike, ki niso člani organizacije;

2. s tem, da se 4 strani, t. j. zadnji dve strani lista samega kakor tudi tretja in četrta stran ovojnega lista, rezervirajo izključno za inserate, ki naj jih redno zbira in pripravi za tiskarno uprava lista.

Prispevki, ki jih plačujejo člani organizacije za »Popotnika«, ostanejo kljub povečanju lista na dosedanji višini.«

Ker je skupščina, po vsej priliki upoštevajoč današnji gospodarski položaj, naš predlog odklonila, Vas prosimo, da se za sedaj zadovoljite z našo dobro voljo, ki smo jo pokazali za sodobno izgraditev našega pedagoškega glasila. Kljub temu neuspehu pa vztrajamo pri svojem mnenju, da se gospodarska kriza najuspešneje pobija s povečanjem delovnih možnosti.

Težkoče glede prostora v listu ostanejo torej v permanenci, kar naj blagovolijo naši cenjeni sodelavci sprejeti na znanje.

»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četletno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

NAROCNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7 III.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kopal. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. — Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Strukelj). Vsi v Ljubljani.

1923 — 1933!

Ob iskreni navdušenosti in srčni radosti zvestega naroda je obhajala 6. septembra t. l. naša širša domovina Jugoslavija izredno slavje: desetletnico rojstva Nj. Vis. prestolonaslednika Petra.

Ob tej priliki si usoja tudi učiteljstvo, ki se zbira okrog tega lista, izraziti najiskrenejše čestitke, obenem pa se obrača s toplimi željami in vročimi prošnjami do Vsemogočnega, da podeli mlademu kraljeviču in ljubljencu naše šolske mladine trdno zdravje ter ga obdari z bistrim duhom in z vsemi človeškimi krepostmi in vrlinami na srečo in v zadovoljstvo vzvišenih mu roditeljev ter v ponos in diko vsega naroda.

Naj živi Nj. Kr. Visočanstvo prestolonaslednik Peter! Naj živi Nj. Veličanstvo kralj Aleksander I. in ves kraljevski dom!

S. M.:

Jan Amos Komensky.

Letos je preteklo 300 let, odkar je Komensky objavil svojo »Veliko didaktiko« ali svoj sistem pedagogike. Čeh Amos Komensky je bil prvi pedagoški pisatelj svetovnega slovesa, in njegova dela bodo ostala še po stoletjih bogata zakladnica pedagoške modrosti. Njegov vzgojni načrt je dobro premišljena celota, njegova metodična in prav tako njegova šolsko-organizatorična dela so usmerjala pedagoško delo ne samo v njegovi dobi in ne samo po vsej Evropi, ampak po vsem svetu. Njegov program je zgrajen na osnovnih pedagoških zakonih večne vrednosti, njegova dela, polna duhovitih opazk za starše in učitelje, so svoj čas vzbudila velikansko pozornost in splošno občudovanje ter so postala splošna last vsega pedagoškega sveta. Ena njegovih najvažnejših zahtev je bila, da naj otroci prej temeljito spoznava svojo materinščino, preden se začno ukvarjati s kakim tujim jezikom. Kdor hoče svojega otroka učiti tujega jezika, preden je zmožen lastnega, tistega Komensky primerja z bedakom, ki hoče svojega sina učiti jahati, preden zna hoditi. Mnogo tega, kar se danes hvali kot najnovejša modrost, že lahko zasledimo v zahtevah Komenskega. Svoje misli je razvijal ter razodeval svojim rojakom nazorno, poljudno in v docela preprosti obliki, izvajajoč najgloblje resnice iz dogajanja v prirodi. Tako čitamo v njegovi »Veliki didaktiki«:

»Pouk se vrši tem laže, čimbolj učna metoda sledi prirodi. Vse, kar je prirodno, gre samo od sebe.«

»Priroda začenja vse svoje tvorbe s splošnim in jih končuje s posameznim. Ako oblikuje ptico, potegne skozi segreto tvarino žilje, ki ga šele potem posamič izoblikuje.«

»Učni napredek se ne da izsiliti, ker je produkt učnega gona in pravilne obravnave učne snovi: tukaj pomaga prava dieta in pravo zanimanje več ko vse drugo.«

»Priroda začenja vsako tvorbo od znotraj. Drevo vsrkava svojo hrano vase skozi luknjice notranjih delov in jo dovaja zunanjim delom. Prvo je spoznavanje stvari, potem pride jezik in pridejo roke.«

»Priroda ne dela skokov, temveč se razvija postopoma. Ptica preizkuša svoja krila najprej na robu gnezda, potem od veje do veje, pozneje od drevesa do drevesa, naposled prosto v zraku.«

»Česa se učenec uči, naj bi znal tudi napisati, kar vidi, naj bi znal narisati. Zato je treba vse spise zavreči, ki učijo samo besede in ne tudi stvari.«

»Šola brez discipline je mlin brez vode, ali disciplina ne sme tlačiti, temveč mora učenca navajati k prostovoljnemu izpolnjevanju dolžnosti, tako da sta šiba in palica odveč.«

»Ako priroda nekaj započne, tedaj ne počiva, dokler tega ne dovrši. Zato naj otrok tako dolgo hodi v šolo, da postane izobražen človek, in zato naj se zamude ne opravičujejo pod nobeno pretvezo.«

»Priroda se skrbno varuje vsega, kar je škodljivo. Valeča ptica ne pusti ne vetra, ne dežja, ne toče do jajca.«

»Priroda požene korenino tako globoko, kakor le mogoče, in sprejema vse od korenine. Ničesar ne smemo učiti, kar se opira samo na avtoriteto!«

»Priroda proizvaja drugo za drugim. Kar pa se mora izvršiti istočasno, to tudi ona proizvaja istočasno.«

»Čednosti se ne učimo z opomini, dolgočasnimi pridigami in modrimi nauki, temveč z vztrajnim in s poštenim udejstvovanjem.«

Tako je govoril pred 300 leti, tako govori danes in tako bo večno govoril: Jan Amos Komensky.¹

¹ Glej razpravo dr. K. Ozvalda »Didactica Magna« v P. Zb. za l. 1932.! O p. u r.

Razredna zajednica.

Trije temeljni stebri razredne zajednice so:

1. Pozitivna, zadostno poudarjena usmerjenost za dosego skupnega letnega smotra za vzgojo in pouk, ki se razvija ob sodelovanju učencev.

2. Močna povezanost vseh učencev kot docela enako važnih in enakovrednih sodelavcev za dosego tega smotra. Da je vsak poedinec pri sodelovanju potreben, se lahko pojasni tudi negativno: kdor ne dela v enakem tempu z drugimi, nas sili, da čakamo, nas torej ovira. Postani sodelavec! To naj bo edina formula za opomin, ki jo lahko uporabljajo učenci in učitelj.

3. Vzgojna sredstva: delo — red — prijateljstvo — medsebojna pomoč — veselje se morajo v razredu izoblikovati kot občestveni doživljaji, ki se jih morajo učenci vedno globlje zavedati. Ne kot časovna zaporednost, kot vzporednost naj se smatra ta grupacija. Izbrali smo jo, da pokažemo, kako mnogostranska je učiteljeva naloga pri občestveni vzgoji, ki zahteva od njega dobrega metodika, organizatorja in psihologa, pa tudi socialno čutečega in notranje bogatega človeka. (W. Tischer, Sud. Schule 1933/1.)

Nič ni gršega na svetu nego učitelj, ki stoji kot najemnik pred razredom in — dasi proti svoji volji — s svojo zagrenjenostjo zastruplja mladino. Nič ni lepšega na svetu nego učitelj, ki hoče kljub slabim časom in mnogim razočaranjem otroku biti vodnik do življenjske sreče ter jih vzgajati k veselju. Zakaj veselje je končno vse!

Vuk Štefanović-Karadžić.

(26. X. 1787, Tršić — 26. I. 1864, Dunaj.)

Odbor za postavitev spomenika Vuku Karadžiću v Tršiću in Loznici se obrača do jugoslovenske javnosti s sledečim apelom:

»Narodni velikani so s svojimi deli zapustili globoko sled v zgodovini svojega naroda. Naraščaj, ki se okorišča s sadovi njihovega truda, se oddoljuje svojim vzornim prednikom - ustvariteljem z vidnim priznanjem, ki se obnavlja od stoletja do stoletja.

Eden največjih mož naše burne preteklosti, nezlomljivi borec za narodni jezik v književnosti, orjak, ki bdi na zibelko naše nacionalne kulture preteklega stoletja, je Vuk Karadžić. Vuk je vtelesenje naših nacionalnih stremeljenj v kulturi in prosveti XIX. stoletja.

Kakor je Karadjordje s svojimi velikimi pomočniki, tistimi legendarnimi vodji, knezi in hajduki, kakršen je bil hajduk Veljko, prvi raztrgal suženjske okove našega naroda, tako je Vuk Karadžić s svojo jekleno voljo, s svojo odločno borbo v dobi pol stoletja za vedno odstranil iz naše književnosti in kulture XVIII. stol. vsako samopašnost in vsak tuji vpliv nenarodnih elementov. Od carinskega in davčnega uradnika neurejene in neosvobojene zemlje se je povzpел Vuk do velikega reformatorja celotne kulture našega naroda, ki nas zanj lahko zavidajo tudi največji narodi.

Vuk nam je danes zgled človeka, ki se je do poslednjega dneva boril za visoke ideale. Iz takih primerov se uče naša pokolenja, kaj se da doseči z vztrajnim, borbenim delom. Posebno danes je neobhodno potrebno, da poudarimo tisto živo vez med narodom in Vukom Karadžićem, ki se ni pretrgala do konca njegovega življenja. Ali nam ta vez ne bi mogla služiti kot najlepši simbol za odnose, ki bi morali družiti našo inteligenco z narodom?

Naš narod ni nehvaležen. On se svojim velikanom oddoljuje. Nekaterim prej, drugim pozneje.

Zaradi okoliščin in skromnosti našega kraja spomin na delo Vukovo ni bil dovolj počaščen. Skromna narodna šola v Tršiću je doslej edini vidni znak naše hvaležnosti. Njegovo ognjišče v rojstnem mestu Tršiću pri Loznici, na podnožju zgodovinskega Gučeva, je zapuščeno in zanemarjeno. V prestolnici naše zemlje nima Vuk Karadžić nikakega spomenika, razen nagrobne plošče pri stolni cerkvi. V Beogradu so že nabirali za Vukov spomenik, toda prispevki ne zadostujejo za spomenik, ki bi bil dostojen Vuka in našega naroda.

Naša nacionalna dolžnost nam veleva, da nadomestimo to, kar smo zanemarili. Tu se ne moremo več z ničemer opravičevati, pa tudi se ne smemo sklicevati na težko gospodarsko in politično stanje, ki je pritiskalo in še deloma pritiska na naš narod. Prilike so v splošnem ali v podrobnostih lahko boljše ali slabše; naš dolg pa vendar ostane in se z očitki našega naraščaja še povečuje.

Vukov kraj Podrinje bo radi tega poskrbel po svojih kulturno-prosvetnih ustanovah: po šabački narodni knjižnici in čitalnici, po Lozničkem prosvetnem društvu »Karadžić« in po združenju Podrinaca v Beogradu, da se neumrlemu Vuku izkaže vidno priznanje. Sestavljen je odbor predstavnikov omenjenih združenj, ki mu je naloga:

1. da vidno označi Vukovo hišo v Tršiću (restavracija hiše in naprava vodnjaka »Vukova točka« v gozdu Karadžovači);
2. da podpre akcijo za postavitev Vukovega spomenika v Beogradu;
3. da sezida kulturni dom v Loznici, ki bo imel Vukovo ime.

Narod, ki svojih velikih mož ne časti, jih vreden ni. Zato apeliramo na nacionalno zavednost učiteljstva Dravske banovine, da po svojih močeh podpira akcijo ter sodeluje pri nabiranju prispevkov. Uredništvo.

Izobrazba in vzgoja.

V smislu besedne določitve moremo reči, da je pedagogika veda in razmotrivanje o nastajanju človeka v mladem človeku. Je tudi veda o nekakem novem rojstvu človekovem, pri katerem se ne rodi samo otrok po svojem telesu in po svoji duši, nego še človek po svojem duhu. Saj vemo, da more biti kdo po letih že precej star, pa še vedno ni postal »človek« in se še vedno ni rodil v človeka. Postati človek, pa je gotovo mnogo težje kot postati otrok in je gotovo ena najtežjih stvari na svetu. In vendar je šoli in učitelju nekako poklicno naloženo, da skrbita za »počlovečenje« mladega človeka, čeprav s tem nikakor nočem trditi, da je samo šola tisti činitelj, ki v tej smeri oblikuje mladega človeka. Mogoče je še celo tako res, da šola glede tega daleč zaostaja za življenjem in za življenjsko silo, ki pa večkrat zopet kar nasilno in brutalno oblikuje človečnost v naših dušah.

Kadarkoli pa gre za ustvarjanje človeške podobe v naših dušah in kadar gre za našo bistveno človečnost, vedno je treba zato izvestnih dejanj ali vplivanj, ki so kot kiparjevo dletu in klešejo ter oblikujejo na našem človeškem bistvu. In tista dejanja, ki oblikujejo v ljudeh in poedincih njihovo človečnost, imenujemo izobrazevanje in vzgajanje. Samo dva akta sta, samo dvoje dejanj in dvoje dlet, in vendar se utegne pokazati najlepša in najvzvišenejša podoba, ki je sploh kje dosegljiva, podoba človeka. Te podobe ne more nikdar na tako natančen in točen način oblikovati slikar ali kipar ali besedni umetnik, zakaj oni nimajo take snovi, ki bi se dala na tak način oblikovati. Njihove barve in marmor in besede so mnogo preveč snovne in materialne stvari, da bi mogle ustvariti človeka v njegovi bistvenosti. Za to delo je treba tako finih in nenavadno dragocenih stvari, kot sta človekova duša s svojimi sposobnostmi in pa njegov duh z vsemi mogočimi vsebinami, idejami, vrednotami, resnicami in podobnim. Če bi hotel slikar, kipar, glasbenik ali besedni umetnik ustvariti človeško podobo, bi bila ta podoba vendar samo kopija ali posnetek one edine resnične oblike in umetnine, ki nastaja pod vplivom vzgojitelja in izobraževalca v živem človeku. Tam je vir tudi za umetnikove ideje o človeku, ki jih skuša potem ustvariti v obliki večjih ali manjših umetnin. Ono merilo pa, ki strogo presodi vrednost teh umetnin, je podobnost ali primernost in adekvatnost ustvarjene umetnine, slike, kipa, skladbe, romana in drame v primeri s človekovo resničnostjo in s tem, kar nosi človek zares v sebi. Če pa oblikuje vzgojitelj in izobraževalec v živem človeku njegovo človeško podobo, ostaja samo pri tem človeku samem, zakaj nastal bo original, ki se nikdar dvakrat ne ponovi, ki se nikdar dvakrat ne posreči, ki je vedno svojstven in edinstven, ker je tudi človek, ki ga oblikujemo, vedno edinstven in samo enkrat. Zato pa ne trdimo preveč, da je oblikovanje človečnosti v živem človeku umetniško delo, ki presega vsako drugo umetniško delo; saj je to umetnost sama po sebi in še taka, ki ima sama v sebi svoj namen.

Je to celo dvojno umetniško delo. Najprej glede na to, da oblikujemo največjo in najglobljo umetnino, ki je sploh mogoča, in drugič po tem, da je vprav za tako delo nujno potreben umetnik, ki ni povprečen. Če namreč v vsakdanjem življenju občutimo potrebo po veliki umetnini, ki bi bila velika po globini svoje ideje in vsebine, razen tega pa še velika po izoblikovanosti te vsebine, iščemo vedno velikih umetnikov, ki so po eni plati duhovno bogati in po drugi sposobni, prenesti svoje globoke ideje na tako popoln način v umetnine, da postane tudi nam zavestno, kaj so hoteli izraziti. Vrh tega pa strmimo še pred izoblikovanostjo in finimi umetnostnimi oblikami. Velike umetnine zahtevajo same po sebi velike umetnike. In če prenesemo sedaj to tudi na manj navadno življenje, ki se godi pri izobraževanju in vzgajanju in kjer gre za oblikovanje največje umetnine, ki pa je razen vsega še živa in resnična, kjer gre za živega človeka, za njegovo dušo in duha, stvar pač ne bo drugačna. Tudi tu moramo vedeti, da tako velika umetnina zahteva zelo velikega oblikovalca, in da tako delo ne sme biti izročeno prvemu, ki

se ponudi, da je bo izvršil. Pedagoško delo ali delo resničnega izobraževanja in vzgajanja zahteva radi svojega cilja, ki je človek, zelo velikih ljudi, ki naj postanejo vzgojevalci in izobraževalci.

Da pa nam bo postala ta resnica še jasnejša, poskušajmo pokazati bistvo izobraževanja in vzgajanja, pa mogoče istočasno še razliko med obema aktoma, ki nas delata za človeka. Ta slika pa ne sme ostati samo šolsko ozka, temveč po možnosti najširša, in zato bi rad pokazal bistvene plati izobraževanja in vzgajanja na vseh različnih kulturnih področjih. Najprej pa naj omenim, da je kultura in kulturnost itak pglavitni pojem, ki ga moramo upoštevati pri »pochlovečevanju« in da je končna človekova podoba bistveno zavisna od njegove kulturnosti in od množine ter globine kulturnih vrednot, ki so stopile v njegovo dušo in ga oblikovale. Zato bo mogoče res najbolje tako, če pokažemo bistvene plati izobraževanja in vzgajanja na vseh kulturnih področjih, na onih, ki jih je pokazal in naštel Spranger¹ in mogoče še na kateri. Tako bi se nam odprla tale pot: 1. gospodarska izobrazba in vzgoja, 2. umetnostna izobrazba in vzgoja, 3. znanstvena izobrazba in vzgoja, 4. etična in moralna izobrazba in vzgoja, 5. socialna izobrazba in vzgoja, 6. politična izobrazba in vzgoja in 7. religiozna izobrazba in vzgoja.

a) Gospodarska izobrazba in vzgoja.

Prva kulturna plat, ki more izobrazbeno in vzgojno vplivati na človekovo dušo in jo po svoje kultivirati ter narediti za človeško, je gospodarstvo. Je to ona plat kulture, ki je najosnovnejša ali najelementarnejša in kjer gre za pametno ali racionalno ter ekonomsko uporablanje in upravljanje z materialnimi ali osnovnimi predmeti, ki so nujno potrebni za človekovo telesno življenje ali pa se mu vsaj zdijo nujno potrebni. Ta kulturna panoga je torej navezana na snovne predmete in od tod izvirajo tudi njene osnovne smernice, norme in zakonitosti, o katerih pravimo, da so gospodarsko nujne. Gospodarstvo je po tej plati nekaj avtonomnega, nekaj samosvojega in tako neodvisnega, da nič ne more vplivati nanj, kolikor naj ostane še gospodarstvo in nič drugega zraven. Zato je gospodarsko usmerjeni tip človeka tudi tako izrazit in značilen, ker se dobro zaveda, da more gospodariti samo po teh in teh določenih zakonih in smernicah, če naj še ostane gospodar in ne brezumni razsipnik ali pa tak človek, ki ne zna izrabiti dobrih prilik, pusti zemljo in stroje neizrabljene in sploh ne dela po načelu, da bi dosegel z najmanjšimi sredstvi največji gospodarski uspeh. Gospodarstvo je zato taka kulturna panoga, ki ne pokaže človeka kakršnegakoli, temveč le pametno, zelo ekonomsko in tako uporablanje snovnih dobrin, ki se izplača in prinaša največjo korist in največji dobiček. Je to kulturna panoga, ki po svoje tako oblikuje človekovega duha, da postaja vedno bolj človeški v tem smislu besede, da so dejanja premišljena in smotrna, da so utemeljena in vedno bolj uspešna.

Gospodarstvo pa vpliva na človekovo dušo ali tako, da jo izobrazuje, ali pa, da jo vzgaja. Gospodarsko izobrazbo, na katero običajno več mislimo kot na vzgojno, dobiva človek deloma v svojstvenih šolah, srednjih in visokih, deloma pa v življenju samem in pri praktičnem ter dejanskem delu. Kot take šole moramo tu uvaževati različne trgovske, kmetijske, vinarske, sadjarske, živinorejske šole in podobno. Razen tega pa izobrazujejo še najrazličnejše knjige in revije. Podrobneje gre pri gospodarski izobrazbi za poznanje osnovnih načel gospodarjenja, za poznanje vrst gospodarstva, predmetov gospodarstva, gospodarskih zvez, denarja, bank, borz, posojilnic, zadrug in združnega gospodarstva, posojanja in odstotkov, rentabilnosti naloženega denarja, gospodarskega zaslužka in pridol-

¹ Glej Ed. Spranger: Lebensformen.

bitka, reklame, produkcije, razmerja med produkcijo in potrebo ter povpraševanjem, racionalizacije gospodarstva, za spoznanje akcijskih družb, deviz, valute, gospodarskih oseb, gospodarskih dobrin, razmerja med konsumenti in producenti, lastnine in posesti, problema o toliko in toliko urnem delavniku, zaposlitve, brezposelnosti itd. Vse to so samo nekatere stvari, ki spadajo h gospodarski izobrazbi. Splošno pa moremo reči, da se ta izobrazba tiče predvsem vedenja ali poznanja in pa še razumevanja za gospodarske probleme in zadeve. Tiče se torej predvsem umske ali racionalne plati človekovega bistva. Drugače moremo reči, da obsega gospodarska izobrazba izvestno duhovno sliko o resničnem gospodarskem življenju in o gospodarskih zakonitostih, navadah in uzancah. Je to neko duhovno vsebinsko bogastvo, ki mu drugače pravimo tudi gospodarski duh. Ta duh se izkaže n. pr. pri strokovnih in stvarnih debatah o gospodarskih problemih in novih položajih, ki zahtevajo podrobno in vsebinsko poznanje gospodarstva, njegovega ustroja in njegovih notranjih sil. Na ta način vpliva razumevanje za gospodarsko življenje in poznanje vodilnih ter odločilnih gospodarskih sil in njihovega življenjskega pomena zelo močno na človekovo duševnost in jo po svoje oblikuje.

Vendar je to oblikovanje docela drugačno od onega, kakor ga najdemo pri gospodarski vzgoji. Zakaj vsi vemo, da ni isto, biti gospodarsko izobražen in vzgojen. Saj je mogoče, da ima kdo celo doktorat iz gospodarske znanosti in je končal najvišjo gospodarsko šolo, kjer je dobil res tehten in stvaren ter strokoven vpogled v vso zapletenost gospodarskega življenja, pa mu še vedno manjka tega, čemur pravimo gospodarsko mišljenje in ocenjevanje ter vrednotenje. Zelo mogoče je, da piše gospodarsko izobražen človek odlične in zelo pomembne članke o sodobnem gospodarstvu in daje smernice in nasvete za njegov nadaljnji razvoj, pa mu manjka tega, da bi znal sam praktično in dobro gospodariti. Gospodarsko izobraženi človek mogoče dobro ve, da je treba storiti v takih prilikah to, v drugačnih pa zopet kaj drugega, toda če ni tudi gospodarsko vzgojen, ne bo čutil, da so vprav sedaj nastopile take prilike in da mora torej storiti to ali ono. Saj pravimo, da je gospodarsko vzgojen tisti človek, ki spozna dane prilike in priložnosti ter jih zna dejansko izrabiti v svojo korist ali pa v korist gospodarskega podjetja in narodno gospodarske ustanove. Gospodarsko vzgojeni človek, o katerem smo rekli, da zna gospodarsko misliti in ocenjevati, dobro ve, ali bolje čuti, da je v teh prilikah mogoče samo to in nič drugega, in zato se mu njegovo gospodarjenje posreči in ima uspeh. Utegne pa se zgoditi, da je kdo zelo gospodarsko izobražen, pa zna tako malo gospodarsko misliti, da se mu vse njegovo gospodarjenje ponesreči in doživlja same neuspehe. Zato moremo splošno reči, da gre pri gospodarski vzgoji za nekako občutenje, ali mogoče bolje, za doživetje tega, kar je gospodarsko pametno in uspešno ter v trenutnih prilikah najkoristnejše.

Iz tega pa sledi, da gospodarska izobrazba in vzgoja nimata istega izvora. Zakaj nekoga gospodarsko vzgajati ne pomeni, napolnjevati njegovega duha s poznavanjem gospodarskega življenja in gospodarskih problemov, nego gre za sposobnost, da se zna pod vplivom svojih občutij in doživetij v danih prilikah prav znajti in jih tako uporabiti, da ima od tega gospodarsko korist. Mogli bi reči tudi tako, da gre pri gospodarski izobrazbi za poznanje in razumetje izvestnih vsebin ter za umsko plat, medtem ko gre pri gospodarski vzgoji za občutenje, kaj je trenutno gospodarsko pametno, ali za človekovo pamet. V glavnem pa je razlika med izobrazbo in vzgojo pri gospodarstvu ta, da oblikuje izobrazba človekovo vsebinsko bogastvo ali njegovega duha, vzgoja pa njegovo občutje ali doživetje ali njegovo dušo in gospodarsko mišljenje ter ocenjevanje. Pri izobrazbi gre torej za »kaj«, pri vzgoji pa za »kako«.

Poglavje o inštrukcijah in šolskih inštruktorjih.

Zelo malo dobri smo ljudje. Kolikor smo, smo menda samo iz strahu. Odrasli med seboj se nikoli tako trdo ne kličemo na odgovor, kakor kličejo otroke pred kateder. Menda ni človek nikoli bolj sam kakor tam nekje od desetega do šestnajstega leta — in na samem je otroke strah. —

(L. Mrzel, »Luči ob cesti«.)

To poglavje je prav tako važno pa tudi zanimivo kakor vsako drugo, ki se dotika reforme našega šolstva in vzgojstva ali pa izobrazbenih problemov naše mladine. Se v večji meri kakor starše in prizadete učence mora zanimati to aktualno vprašanje nas pedagoške, ki bi morali z budnim očesom motriti in kritično ocenjevati vsak pojav, ki podtalno spremlja šolsko življenje v tej ali oni obliki. Toda velik del »šolskega zla« in učiteljeve tragike je prav v tem, da se dober politik ali strateg veliko laže in tudi prej preorientira v svojih ciljih, sredstvih in nalogah, če spozna tako preorientacijo za umestno, kakor pa šolnik, ki dostikrat vede ali nevede tiči do vratu v miselnosti nekdanjih dobrih časov in srečnih dni. Da, najtežja je praktična pedagoška preorientacija, to je seve bridka resnica tudi v sedanjem »stoletju otroka«.

*

Vkljub temu, da moremo dandanes laže govoriti in pisati bolj o zlu kakor o dobrem in koristnem glede na inštrukcije, ki skušajo po vsej sili rešiti to, česar šola sama ne zmore ali tudi ne zna, vendar se posveča temu vprašanju vse premalo objektivne pažnje in prave, globoke razsodnosti. Niti naše strokovno časopisje se ne loti dovolj resno in odkrito tega poglavja, da bi z nekega določenega znanstvenopedagoškega stališča osvetlilo vse dobre in slabe strani inštruktorstva, ki je postalo v naših dneh tako rekoč že »normalen« pojav za katerokoli vrsto šol. Pač pa mnogo govore o inštrukcijah matere in očetje prizadetih otrok, sem in tja tudi dijaške gospodinje in mamice, seveda tudi učitelji in profesorji ob konferenčnih sejah..., toda večinoma vsi ti samo z enostranskega praktičnega stališča. Sicer mnogi vedo, da so inštrukcije zadnja pomoč v sili, ali vendar se tolažimo, da so inštrukcije tisti rešilni voz za pozitivno oceno na koncu šolskega leta. Če pomislimo na razno (sicer dovoljeno) reklamo za inštruktorstvo med šolskim letom ali pa tik pred počitnicami, se mi zdi, da je v današnjem času z vso njegovo gospodarsko problematiko in duhovno krizo vendarle razmeroma še dovolj ugodne konjunkturo za šolsko inštruktorstvo katerekoli vrste. Nič smešnega bi ne bilo, ko bi se danes na mnoga šolska spričevala (ki jih delijo še vedno s svečanimi gestami) podpisali poleg pravih učiteljev in profesorjev še vsi tisti inštruktorji in pomočniki, ki so kakorkoli pomagali otroku ali dijaku do pozitivne ocene na koncu šolskega leta. To bi ne bilo nič pretiranega za profil in izraz današnje šole.

*

Dovolj zanesljive statistike o tem, koliko všolanih učencev in dijakov ima v pomoč za daljšo ali krajšo dobo svoje inštruktorje in v katerih predmetih (matematika?), žal še nimamo, čeprav bi bila živo potrebna in koristna taka objektivna ugotovitev. Pač pa lahko sklepamo, ne da bi veliko grešili, da je število vseh inštruktorjev in pomočnikov najmanj tolikšno kakor število rednih učnih moči, oziroma še večje. Nedvomno segajo vsi stroški za potrebne in nepotrebne inštrukcije v lepe milijone na leto, ne da bi imeli v mislih še razne takse in druge stroške. Nadalje tudi vemo, da je inštruktorstvo čim dalje bolj spremljajoč pojav, zlasti na naših srednjih šolah in zavodih in da je število inštruirancev največje prav iz vrst srednješolcev, medtem ko so uspehi ali neuspehi na-

rodnih in visokih šol (tudi čisto strokovnih!) v najmanjši meri odvisni od privatnega pouka in inštruktorjevih skrbi. To je tudi resnica.

*

Naša navada pa tudi potreba je, da inštruktorji inštruirajo predvsem »slabe dijake«, ki v tem ali onem predmetu ne morejo sami dovolj gladko naprej. V vseh takih primerih je inštrukcija ali katerikoli privatni pouk samo pomoč za pozitivno oceno, oziroma za skok v višji razred ali letnik. Ali da to povemo z drugimi besedami: mnogi šolski inštruktorji hočejo in skušajo v določenem roku stlačiti v učenčevo glavo vsaj del tistega umskega znanja iz knjig in zvezkov, ki ga zahteva šola na določeni učni stopnji od kogarkoli v razredu. Tako je velik del inštruktorjev samo v vlogi posredovalcev minimalnega znanja iz katerega koli predmeta komurkoli, ki po svoji subjektivni ali zgolj objektivni krivdi ne more uspešno slediti pouku in če hoče (on ali starši) vkljub temu srečno zlesti naprej, višje... Toda vse take inštrukcije, ki hočejo deliti samo snov in zopet snov, ne prinašajo nobene pedagoške koristi ne šoli, še manj pa inštruktorju, kajti pravo šolanje ni samo kopičenje znanja in vezbanje intelektualnih sposobnosti možgan, marveč vsestransko intimno sodelovanje pameti s čuvstvom in voljo. Za vzgojne strani in učinke navadno nimajo inštruktorji dovolj časa, ne volje, ne razpoloženja. Inštruktorski intelektualizem pa je hkrati tudi zlo, ki pomnožuje brezposelno armado povprečnega in podpovprečnega inteligenčnega proletariata v dobi, ko še za krepke osebnosti ni dovolj kruha in mest.

Vkljub temu pa si vendar ne smemo zakriti oči, ne da bi se posebej še vprašali, da-li mora imeti vsak srednješolski »slabič« inštruktorja, oziroma sploh neko pomoč po svoji lastni krivdi. Ali ni morda krivde tudi izven učenja, gojenja s a m e g a, izven njegovih moči in njegove dobre volje? V življenjskih razmerah, v duhu časa, v učnem sistemu, v poedinih profesorjih in učiteljih, njihovih metodah? To so enako važni in tehtni problemi, na katere vse premalo mislimo, kakor zahteva po duševno zrelem »materialu« na določeni učni stopnji. Razne šolske statistike nas vedno bolj prepričujejo, da so učni uspehi srednjih šol leto za letom poraznejši, slabši in da je tako na stotine in stotine mladih ljudi neka žrtev srednješolskega sistema! Zanimivi so n. pr. slučajji, da mnogi bivši učenci narodnih šol, kjer so dobro sledili pouku in kazali najlepše nade za študij, komaj izhajajo v srednji šoli, četudi z inštrukcijami, medtem ko so obratni primeri dovolj redki. Tudi tako se zgodi, da dijak pri enem profesorju dobro odgovarja, pri drugem iz istega predmeta pa slabše, nezanesljivo toliko časa, da postane bivši »odličnjak« zrel za privatni pouk. Popolnoma razumljivo je, da so 10 ali 11 letnemu fantu najtežja ona leta preizkušnje, ko se vrši oni prehod iz narodne v srednjo šolo, iz enega učnega sistema v drugega, zato bi se morala izkazati srednja šola tudi za izrazit pedagoški zavod. Prvi razred ali letnik srednje šole bi moral biti v nekem oziru nadaljevalni razred višje narodne šole, kjer bi bolj odločevala globoka pedagoška vest učitelja in vzgojitelja kakor pa razni »strokovnjaški« oziri in površni obziri. Sicer pa o tem samo mimogrede.

*

Dejstvo je, da je inštruktorstvo katerekoli vrste spremljajoč pojav naših srednjih šol in da pridobiva ta pojav čim dalje več na svoji »veljavi«.

Stevilne inštrukcije, privatni pouk, razne pomožne šole in ponavljalni tečajji ali korepetitoriji..., vse to so zanesljivi znaki in simptomi, da z našimi šolami, zlasti s srednjo šolo nekaj ni v redu. Da je v organizmu bolezen, ki gloje in ruši...

Meni se zdi (morda se motim, prosim), da kdor se čuti dovolj trdnega v svojem pedagoškem zvanju (ne samo v strokovnjaškem) in kjer so splošne zunanje razmere kolikor toliko še za silo normalne (vsak pojav ima svoj vzrok), da si ne želi ponav-

ljalnih tečajev, individualnega ali kolektivnega privatnega pouka (inštruktorstva) zato, da bi s tem dosegel pri svojih gojencih vsaj pozitivno oceno in skok v višji razred, kakor se to dogaja danes marsikje pri nas in med nami. Z inštruktorstvom v dose-danji obliki in z dosedanji namenimi ne pomagamo bistveno veliko ne ugledu šole same kakor tudi ne tistim, ki so jih morda šola, ljudje in razmere ogoljufale za bodočnost njihovega življenja.

Če si predstavljamo katerokoli šolo kot zavod (ne kot šolski urad), kjer je prvi in glavni nositelj zdrava pedagoška razsodnost in modrost in kjer se v prvi vrsti bolj vzgaja, oblikuje in razvija notranji duh človeka (kakor pa uči) v tesni zvezi z življenjem in duševnimi potrebami mladine... in če v taki šoli pod pedagoškim vodstvom ne more uspevati ta ali oni gojenec dovolj ugodno in individualno uspešno, tedaj temu ne more v pravem smislu več pomagati kot inštruktor ne Peter ne Pavel. Dokler pa naše šole niso kos vsem svojim nalogam in potrebam in dokler bo v šoli še vedno odločevalo samo golo znanje v izpitnem času, snov in zopet snov, knjige in zopet knjige, dotlej bo še vedno dovolj možnosti in prilik za razne »inštrukcijske ure« med letom in za ponavljalne tečaje v glavnih počitnicah. Pod takimi pogoji bo število srednješolskih »slabičev« celo raslo v nove stotine in stotine in krizi šole ne bo s tem nič pomagano. Ne danes ne jutri, nikdar!...

Nobena stvar na svetu ne nastane brez vzrokov in posledic, tudi srednja šola ima svojo »Ahilovo peto«. Da zlo lahko uničimo ali da se obvarujemo pred njim, ga moramo najprej spoznati. In inštruktorstvo v dosedanji obliki, ceni in veljavi je tudi soodločujoči del težav srednješolske krize, to imejmo v mislih in na srcu sedaj ob začetku šolskega leta, ko odpiramo šolska vrata na stežaj stoterim in stoterim, ki so iskali kakršnekoli pomoči še v — privatnem pouku.

Red v razredni zajednici.

Ako učenci delo vzljubijo, tedaj se radi sprijaznijo tudi s strožjim redom, ki je podlaga zajedniškega dela v razredu. Ton učencev v medsebojnem občevanju in ton, ki ga uporablja učitelj v občevanju z učenci, zavisi od spoštovanja, ki smo ga dolžni vsakemu enakopravnemu sodelavcu. S strumno organizacijo postane vsak otrok nekaj činitelj reda, torej nekaj vzgojni činitelj na mestu, ki si ga je izbral sam. Kmalu se učenci dokopljejo do spoznanja: Vsaka služba je enako važna. Ne kaj delam, temveč kako delam, pospešuje našo zajednico.

Ne pazniki in sodniki — pomagači so vsi. Tedenski razgovor o dogodkih v razredu ni kaka kazenska obravnava, temveč nekaka pedagoško-psihološka razprava, kjer je izpočetka smo učitelj tisti, ki daje. Kmalu pa se bo čutil, kako se znajo otroci živeti v položaj. Otroci se namreč kmalu prepričajo, da tako stvarno ocenjevanje njihovih napak pospešuje njihovo spoznavanje ljudi in njihovo tehniko za sožitje z ljudmi. »Kdo se dobro počuti v naši zajednici?« Tak naslov kaže eden velikih delovnih zvezkov, ki vise v razredu. Izpočetka poda učenec vsak teden po eno pozitivno in po eno negativno kritiko o sožitju v zajednici. V razredni skupščini so te kritike dragocen vzgojni pripomoček. Kako veselje, če negativne kritike polagoma izginejo! Sploh so statistični podatki, če se vodijo na preprost, otroški način, pobuda in veselje za učence, ko tako nazorno in otipljivo vidijo, da »rastejo«. Namesto učiteljeve avtoritete stopi sedaj avtoriteta, ki so si jo priborili z učiteljevo pomočjo učenci sami, to je avtoriteta reda, ki so ga sami hoteli in ga tudi vzljubili. (W. Tischler, Sud. Schule, 1933/1.)

Fiksiranje knjižne izreke in šola.

Slovenci imamo knjižni jezik, ki se kot tak ni nikjer in nikdar govoril. Stoletja je trajalo naše knjižno zedinjenje, glede knjižne izreke pa smo še vedno daleč vsak-sebi. Dolgo časa so se izobraženci ravnali po pravilu: »Govori, kakor pišeš«, kar se je izražalo zlasti v »elkanju« in v točnem izgovarjanju končnic. Če je kdo še povrh izgovarjal vse samoglasnike na isti (ozki) način, se je tak govor le preveč oddaljeval od kakršnegakoli narečja. Zato je stremljenje po neki boljši enakomernosti umljivo. Popolne enotnosti itak ni mogoče doseči in je tudi ni želeli. Tudi izobražencu se naj v govoru rahlo pozna, odkod je doma. Vsako prekomerno forsiranje v tem pravcu je nenaravno in zbuja odpor.

Doslej je veljala v izobraženi izreki pri nas še precejšnja svoboda. V zadnjem času pa se pojavlja večja (sicer hvalevredna) aktivnost ljubljanskih izbranih šolnikov, ki težijo za tem, da se knjižna izreka točno fiksira in avtoritativno uvede v učne knjige in s tem v javno življenje. Temu namenu služijo razen Breznikove slovnice še posebno nove Čitanke s slovnico, dozdej za prvi in drugi srednješolski razred, kjer je nauk o glasovih in izgovorjavi izredno obsežno in temeljito obdelan — menda bolj za učitelje kakor za 10—12 letne otroke — in je izreka tudi v berilih skrbno označena. Verjetno je, da bodo v tej smeri nadaljevali tudi za osnovne šole in višje srednješolske razrede. Ni težko uginiti, da je ta nova knjižna izreka pri vsem učenem aparatu de facto v glavnem gorenjščina (cepljena na dolenjščino), zato se v premnogih točkah bistveno razlikuje od izvenkranjskih narečij. In posledice?

Nekoč stopim v odmoru v prvi gimn. razred in vidim učenca, ki z vso vnemo nekaj iz knjige mrmra. Na vprašanje, česa se tako pridno uči, mi odgovori, da se vadi v čitanju, nakar mu jaz pritrdim, da je francoski izgovor za nas res težak. Toda on mi odvrne: »Ne francoski, temveč slovenski se učim čitati.« Radoveden mu velim, naj čita na glas. In tedaj sem doživel čudo. Fant — po rodu iz Slov. goric — se je na vse kriplje trudil, kakor da bi imel pred seboj tuj jezik: poskušal je, nastavljal, vedno znova se popravljaj, hoteč čitati po pravorečnih znakih, pri tem se pa spakoval, da se mi je smilil. Želel sem si naših reformatorjev slovniciarjev k temu prizoru. Seve, kadar je ta drobiž izven šole in nevarnosti, ne jemlje stvari tako tragično in na izletih je baje najzabavnejša točka govor o knjižni izreki. V nekem višjem razredu so ji izmislili ime moderna pohlinščina. Tako je pri učencih. In učiteljstvo?

Na nekem srednješolskem zavodu je bila strokovna konferenca o pouku slovenskega jezika. Referent, ki pa je od tam doma, kjer se knjižni izgovor sam smehlja, je izvajal, da mora biti važen cilj slovenskemu pouku, doseči čim prej enakost izreke, kakor jo učijo najnovejše čitanke. Tu da je na mestu primerna strogost in da je treba absolutno zahtevati enotno knjižno izreko. Takoj nato je bil govor o pouku srbohrvaščine. In tedaj je (baje isti) gvornik poudarjal, da danes še nimamo med Slovenci zadostno kvalificiranih učiteljev srbohrvaščine in da je nemogoče, zahtevati od Slovencev, naj srbohrvaščino obvlada popolnoma, posebno v vseh njenih naglasnih podrobnostih, češ da se Slovincu že oddaleč pozna njegov materin jezik. Celo pri drju. Ilesiču ugotavljajo baje tenkoslišni Hrvatje njegovo slovensko poreklo.

Človek se vpraša, kje je tu doslednost, kje uvidevnost? Kajti ta fiksirana »edino pravilna« izreka dela polovici Slovencev prav take težave, kakor če se Slovenec sili v srbohrvaščino. Ne morem namreč dovolj poudariti, da je glavni temelj in izhodišče tej novi izreki v točnem razločevanju rastočega in padajočega poudarka. Toda baš ta »razloček se je — kakor to Breznik v § 46. v drobnem (namesto v debelem!) tisku ugotavlja — ponekod izgubil, na pr. na Krasu, na Štajerskem ter v prekmurščini.« Z drugimi besedami pomeni to, da se naj ta dobra polovica

Slovencev tega pojočega izgovarjanja uči in nauči. Dobro se še spominjam, kako se je trudil prijatelj Rajko Slavec z menoj, da bi me pripravil do razlikovanja med braát in braát, toda vse zastonj, končno je obupal nad mojo »nemuzikaličnostjo«. Medtem ko ima Breznik v oblikoslovju še ločeno zglede za priučitev oblik in druge za naglašanje, imajo nove čitanke oba vidika, obliko in naglas, že združena kot enako važna, tako da imamo sedaj na pr. za a — sklanjo ne več en zglede, temveč kar tri: za besede s poudarkom na osnovi, s premičnim poudarkom in s poudarkom na obrazilu. Na podoben način naj se učenec uči ostalega oblikoslovja in ker mu dela naglas večje težave, bo imelo to za posledico nezanesljivost znanja v oblikah. Kdor bi ta naglasna pravila strogo zahteval tudi od nekranjskih dijakov — sram me je in boli me obenem, te davno pokopane spomine vlačiti na dan — ta bi jim učno snov nesluteno otežkočil in napravil materinščino za najtežji in najzoprnejši predmet. Na srečo imamo dovolj razsodnih in samostojno mislečih učiteljev, ki jemljejo te stvari, sicer proti izrečnemu besedilu slovnice, vendarle cum grano salis. Temeljna napaka teh novih knjig je, da predstavljajo vse dele kot enako važne in enako obvezne, oz. nasprotno, da vidijo baš v tistih neštetih drobnih naglasnih pravilih in izjemah lepoto in pravilnost sodobne slovenščine. (Gl. Čitanka I., § 13!)

Nas eden, ki smo rojeni pod nezgodno zvezdo, je dobil ob tej »novi pisariji« porazno zavest, da naenkrat ne znaš več slovenski. Pri vsaki besedi najprej poslušaj, ali je naglas po mestu, kakovosti in kolikosti pravilen, da ne pokvariš tega, kar se pri slovenščini učijo. Slaba tolažba je, da se drugim, večjim možem isto godi, našemu slavistu Murku in celo samemu Župančiču, ki mu milostno priznavajo »posebne pravice in izjeme«, seve v slučajih, kjer se njegov naglas ne strinja z njihovimi tezami.

In sedaj v ilustracijo nekaj glavnih spotik, kakor so mi prišle slučajno pod roke! Predvsem nekaj zgledov, kjer stoji naglas za mnoge na nenavadnem mestu: deské pri čebrù so zlaté, počeníla, hvalítí, brusítí, tulítí, je šívála, zibála, písála, skrivála, knjige so písáne, kovčèg, kovčéga, četrtèk, vpítjè, počétjè, morjé, poljé, Antón Martín, močni konji, bilà : biló, oblast, oblastí, blagoslovljéno, zaznámenjujejo, odpótoval itd. Kdaj in kje naj se učenec teh drugače naglašanih besed nauči, in če bi se jih res naučil ter tako govoril, to bi ga doma debelo gledali.

Nič manjše težave nam delajo besede s polglasniki, kakor pès, stebèr, hrbèt in pridevniki, na pr. medel, kjer si naj naš učenec zapomni, da sta oba e polglasnika in se morata kot taka izgovarjati, da se l na koncu izgovarja kot bilabialni u, da je naglas na zadnjem zlogu, in sicer kratki široki in tak ostane vedno na obrazilu, vendar z izjemo, da je obrazilo o vedno ozko in dolgo poudarjeno, istotako obrazilo e, toda z izjemo, da je ta e v gen. sgl. fem. lahko tudi kratek nadalje da imamo 4 dublete v dvojini — toda mislim, da imaš, potrpežljivi bralec, dovolj.

Naravnost značilno za kranjska narečja je prevladovanje dvoustničnega u za trdi e in za v. Odvadili smo se »elkanju«, v primerih delal, šel, volk, solnce; težje nam gre že pri i-debljih (piščal), v pre mnogih slučajih pa se že moramo siliti. Besede žival izgovarjajo tam, kjer so vokalne redukcije geslo, žvau, žvalí, zato zahtevajo Čitanke živál (z bilab. u), živalí, kar je proti pravilu Breznikove slovnice § 175. Podobno divergenco med Breznikom in Čitankami (ki so vseskozi radikalnejše), imamo na pr. še pri besedi kosilce (Bajec I., p. 162 in Breznik, § 43. 3).

Toda več ko dovolj je teh primerov! Občinstvo, tudi izobraženo, bo tu zopet videlo dlakoopstvo, Vladimir bo napisal podlistek in iznašel za svoje ocvirke nove francoske besede, mladi učenjaki bodo, začeni s Trubarjem, svoje teze znanstveno utemeljevali, postavljajoč težke kalibre zdaj na začetno, zdaj na končno fazo jezi-

kovnega razvoja, meni pa je bilo do tega, da v resnošaljivi obliki urbi et orbi povem, da tako ex cathedra postopanje ni ono sporazumno, vzajemno zedinjanje, temveč diktirana — Gleichschaltung. Vendar ne bi rad končal s disakordom. Izkušnja mi pravi, da bo zmagala končno v glavnem vendarle »kranjščina«, ki ji radi priznavamo primat, toda ne bodite tako neučakani! Pustite, da se poprej še bolj med seboj pomešamo — ukinitvev Mariborske oblasti je močna voda na ta mlin — dajte, da se tem reformam najprej v praksi dobro privadimo, potem pojde laže v šoli, in še to svetujem, jemljite v svoj málin nekaj zrnja tudi iz naših mlinov. Sila pa nikjer ni mila, kakor to radi poudarjamo naproti svojim bratom tam preko.

Nova šolska disciplina.

Da tiči v novi šolski disciplini marsikatera nevarnost, kdo bi hotel to tajiti? Nekateri namreč mislijo, da je to sedaj moderno in pedagoški pravilno, če so učenci popolnoma svobodni, tako da lahko počenjajo, kar hočejo, in da učitelj te svobode ne sme motiti. Kdor pomisli, kako potrebna je prav disciplina za občestveno življenje, ne more biti tega mnenja. Baš urejena družba zahteva na vseh koncih in krajih podreditvev, bodisi ono običajno, ki jo terja obzirnost do sočloveka, bodisi ono strogo, ki jo zahteva zakon. Siljenje do neke mere je potrebno skoraj povsod, ker pač ljudje niso angeli. Z disciplino je približno tako, kakor s poukom v pisanju. Prej smo brez potrebe otroke mučili, ko smo zahtevali, da naj imajo črke povsem določne oblike in velikosti in da morajo biti nagnjene tako, da tvorijo z osnovnico čisto določen kot. S takim pretiravanjem odvišnih zahtev smo dostikrat vzbujali v učencih odpor proti pisanju in smo bili prisiljeni, jih kaznovati, da zlomimo njihov odpor. Danes zahtevamo samo to, kar je neobhodno potrebno: da je pisava čitljiva, razločna, snažna, tekoča. To gre sedaj mnogo laže in brez pritiska. Ako bi se pa hoteli radi svobode odreči tudi tem zahtevam, bi s tem dajali potuho lahkomiselnosti in malomarnosti in občestvo bi moralo trpeti škodo, ker nihče ne bi mogel čitati pisave drugih. S čimer se nova disciplina razlikuje od stare, to ni odprava vsakega siljenja ali pritiska, temveč ona drugačna usmerjenost, ki pritiska ne prikazuje kot učiteljeve samovolje ali kot nekake abstraktne šolske sile, temveč kot nekaj, kar je za skupno življenje v razredu nujno potrebno, ker razred brez nekih predpostavk ne bi mogel delati. Namesto: Moraš, ker jaz tako hočem! stopi sedaj: Tako hočemo, ker vemo...

*

Pri dobro vzgojenih, normalnih otrocih lahko dosežemo prostovoljno disciplino, ki jo zahteva naša doba, v razmeroma kratkem času. V šoli pa imamo opraviti tudi s slabo vzgojenimi, z duševno in moralno manjvrednimi otroki in le-ti nas često ovirajo v stremljenju, ki gre za tem, da po možnosti zrahljamo disciplino. Ta ovira se da premagati le z vztrajnim in napornim delom. Nova usmerjenost do šolskega dela zahteva novo disciplino, ki je končni rezultat dolgotrajnega razvoja.

Ali težkoče so zato tukaj, da jih premagamo. Zato se pravi učitelj pred njimi ne bo ustavljal, temveč si bo prizadeval, da se vsaj kolikor mogoče približa idealu razreda, ki se udejevuje v svobodi. Dvomljivcem pa, ki mu pravijo: »Zastonj se trudiš, saj ne moreš nikdar doseči, česar si želiš, kajti človek je v svojem bistvu vendarle divja žival, ki jo je treba ukrotiti«, bo odgovoril: »Molite se, človek je dober. Z njim je le treba lepo ravnati in v slehernem, tudi v najbednejšem naših bratov, je treba priznati in spoštovati človečanstvo.« (L. Scheuch, Zur Praxis der neuen Schule.)

Iz naših učilnic.

Ceprav smo načelni nasprotniki sistema tako zvanih šolskih preglednikov, objavljamo pričujoče pregledniško poročilo, ker je iz njega razvidno, da se šolski pregledniki zavedajo tudi pedagoškega značaja svoje odgovorne službe. Zgolj revizija šol ne zadostuje, treba je temveč polagati največjo važnost na pospeševanje šolstva. Šolske revizije morajo biti akti šolskega nadzorstva in šolske negge. Šolski nadzornik ne sme biti samo preglednik in sodnik, temveč vodnik in svetovalec učiteljstva.

Uspehi so na šolah v splošnem prav dobri. Seveda je med uspehi in uspehi večkrat velika razlika. Tako predvsem v šolstvu. V verbalnem oziru so le-ti neoporečni, v praktičnih ozirih pa pogrešamo po večjem onega živega življenja, ki bi moral pouk iz njega zajemati svoje in njegove potrebe, življenja, ki ogreva šolsko delo in služi življenju. Šola je življenje in življenje je šola, vsaj biti bi morala to, da doseže prave namene, ki zavisi od njih bodočnost našega naroda.

Ker je učno gradivo zelo neurejeno, čudno raztreseno, večkrat zelo nesmotrno, neenotno celo na istih šolah, kaj šele v vsem srezu, smatram za nujno potrebno, da o tem podam svoje mnenje.

Tako zvana delovna šola izključuje vsakršne učne načrte in urnike.¹ Njena zahteva je, da bodi pouk predvsem priložnosten.² Da, priznavam veliko važnost priložnostnega pouka in ga toplo priporočam, ker ne sme nikak zunanji dogodek neopažen mimo nas. Če sklepa n. pr. vlada gospodarske pogodbe z inozemskimi državami, časopise v šolo, čitajmo, obravnavajmo, iščimo, utemeljujmo to stopnji primerno. Če stekel pes koga obgrize, naj šola stori svojo dolžnost s primernimi navodili. Da za krajevne dogodke zvemo, naj nam bodo otroci poročevalci, toda vzgajati ne smemo blebetačev, še manj pa vznietiti kakršnekoli mržnje ali težke obsodbe. Krajevni dogodki se smejo obravnavati le z veliko previdnostjo, ker so podatki večkrat nezanesljivi in se v nekaj dneh prikažejo v povsem drugačni obliki kakor prvi dan, ko jim iz senzaciježelnosti vsakdo rad nekoliko priloži, da na posled iz muhe nastane slon. Na šolo naj ne pade nikak madež.

S priložnostnim poukom pa lahko potratimo mnogo dragocenega časa. Letos je n. pr. hroščevo leto. Hrošča obravnavajo vse naše učne stopnje, ene temeljiteje, druge manj temeljito. Obravnavali so ga morda lani že prav podrobno, letos je seveda priložnostno, pa ga opisujejo še enkrat z istimi otroki prav na isti način. Ni li to potrata časa, zlasti če se mudimo s hroščem kar cele tedne. Ne bi li bilo bolje, da obravnavaš bramorja, lubadarja ali cvetodera in hrošča vzameš samo za primer in znano gradivo le ponoviš?

Naše kmečko življenje in delo je domala povsod enako. Vsi hkrati sejejo, spravljajo pridelke, vsi hkrati praznujejo, vse se izživlja po istem kopitu. No, pa spravljajmo n. pr. krompir v vseh razredih in to vseh osem let! Ne bo li to že presmešno, če ne že predolgočasno? Ali ne bi bilo bolje, da obravnave raznih pridelkov razporedimo po vseh stopnjah in se pri znanih le ponavlja pomudimo?

Na neki šoli so obravnavali v III. razredu kmečke upore, v IV. razredu so vadili »kmečke upore« in V. razred je drdral zopet kmečke upore. To je bilo letos, to bo drugo leto, to bo šlo dalje. In to na isti šoli.

Smatram tedaj za nujno potrebno, da gradivo razporedimo po vseh stopnjah, primerno kategorijam šol. Če je snovi preveč, sestavimo načrte po letnih kolobarjih, ponavlja bistveno važne snovi, ki jih mora otrok poznati, tudi če bi prestopil

¹ Pravilno pojmovana delovna šola ne! Glej 3. štev. »Pop.« 1930/31, str. 67 in 68. O. p. u. r.

² Glej 4. štev. »Pop.« 1931/32, str. 110! O. p. u. r.

kak razred. Učni načrt pa bodi le vodnik, ne zapriseženi hram učenosti. Če ne zmoreš vsega, krči, postopaj po svoji preudarnosti, toda le smotrno. Če za nami (dopusti) prevzame pouk kaka druga učna oseba, mora poznati sled, ki smo po njej hodili z otroki, sicer si ne more začrtati nadaljnjega pota.

Na neki šoli je prednik obravnaval solnce, luno, dnevne čase, banovino, naslednik je pa pričel s srezom, občino, danes ob koncu šolskega leta se pa ubija s šolskim okolišem. Ni li brezvestno, mladega človeka ubijati s tako neresnostjo?

Ali misli upravitelj, da je izpolnil svojo dolžnost, če si da predlagati uradne knjige v podpis, prezre pa namen te dolžnosti?

Jaz ne podpisujem praznih listin, še manj pa, da bi dajal s podpisom aprobacijo težkim grehom. Morda bodo moje opazke nekoliko pretrde, prosim pa, da jih smatrate le za dobrohoten nasvet.

Predvsem, upravitelji, vam veljaj moja iskrena beseda! Popularnost si med učiteljstvom najlaže pridobimo, če stiskamo oči, mašimo ušesa in če potrpežljivo prenesemo kako »zafirakcijo«, da se izrazim v banalnem smislu. Ne mi, ne učiteljstvo tedaj ni na pravem potu. Mi, ki bi ustvarjali in trpeli take razmere, in oni, ki ob takih razmerah iščejo svojih udobnosti. Če bi upravitelj ne izpolnjeval svojih dolžnosti, je dolžnost učiteljskega zbora, da pri konferenci uravnoveša celotno poslovanje. Ne v letargijo, v smotrno delo vodi pot vestnega učitelja, učiteljskega zbora.

Če opažaš napake, bodi mož, govori! Toda govori kot mož v obraz, ne pa za hrbtom. Ti drugi ga pa spoštuj, ker govoriš z možem!

In mi vsi si bodimo odkriti! Če je kdo upravitelj, še ni rečeno, da je zmožnejši od drugih, saj visoki klas sredi žitne poljane ni porok najboljšim pridelkom. Če pa je upravitelj zmožnejši, še tudi ni rečeno, da je vsestransko neoporečen. Tovariški razgovori, ne ironični ugovori polagajo temelje napredku šole.

Učitelj, ki dela za klasifikacijo, ni učitelj. Brezvestno pa bi bilo, da zahtevaš kvalifikacijo, ker jo rabiš za napredovanje.

Z velikim zanimanjem hiti nadzornik od šole do šole. Pozna vas v vaši vnanjosti, v vaših krajih, vaših duš pa išče v vaših učencih, v vašem delu. Prelista nežne obrazke vaših gojencev, ko mu nervozno razkladate uradne knjige in ko ste se ga najmanj nadejali, on kot oživiljen praktik že pozna teren, preden so otroci zinili prvo besedo. Blažena leta, ko oči in obraz govore — istino!

Človek se rodi, da trpi in umrje. Njegovo delo — je njegov spomin. Iz ljudi se ustvarjajo narodi, ki zapuščajo zgodovino. Vera je temelj morali, država temelj reda. Naloga cerkve je, da ohrani in neti vero, vzgaja vernike, dolžnosti šole pa so, da vzgoji zavedne člane državnega, narodnega in društvenega občestva. Vzgoja je oni skupni pripomoček, ki mu je dan skupni cilj: versko-moralni in nacionalni stvor nacionalno zavednega državljana. Gorje njemu, ki bi zrahljal temelje vseobče vzgoje, ali posamezne, ki je na njih uravnovešeno človeško življenje!

Izpodmakni eno in omajalo se bo drugo.

Glede na te principe je treba v šolah polagati največjo važnost na nacionalno vzgojo naše mladine, saj mora na njej temeljiti vse naše delo v šoli in izven nje. Prepričan sem, da ni niti ene šole, ne ene učne osebe, ki bi ne vršila v tem oziru popolnoma svojih dolžnosti.

Vsi otroci prav dobro poznajo našo narodno preteklost, umevajo pomen narodnih praznikov, oduševljeni so za naša narodna grobišča in z zanimanjem sledijo svetovnemu pokretu, ki valovi ob stenah naše domovine. Domovinska ljubezen se koncentrično goji predvsem pri zgodovinskem, literarnem in zemljepisnem pouku ter se po mnogih šolah kar najznačilneje odraža v prostih spisnih sestavkih otrok samih. (Teme: Prosvetitelji jugoslovanskega naroda, Pred 12 leti, — Slovenka sem, O domovina! Čuvajmo naše morje itd.) Da otroci z zanimanjem sledijo šolskemu pouku, me je prepričala neka deklica, ki se je sama ponudila, da poda o rojstvu

kraljeviča Tomislava povestico, ki jo je čitala v Zvončku. Življenjepisi kraljeve rodbine se po večini obravnavajo presuhoparno. Za nižje stopnje priporočam anekdote, ne pa mučenje otrok z raznimi letnicami, večkrat nebistvenimi. Otroci naj poznajo in razumejo pridevek Njegovo Vel. — ozir. Vaše Velič. Ime kraljevo naj bo popolno. Neopravičljivo je, da bi otroci najvažnejših podatkov ne poznali, ker so se tega učili že začetkom šolskega leta, še neopravičljiveje pa je, če se učenci seznanijo s kraljevim življenjepisom šele 40. šolski teden.

Kakor pričenjamo pouk in šolsko leto z znamenjem sv. križa, tako mora biti sleherni začetek in konec posvečen nacionalni vzgoji, ljubezni do domovine. Pomozi Bog, junaci! je začetek dela jugoslovanskega vojaka in bodi geslo tudi našega junaka! Otrok in vsak državljan se mora zavedati, da je predvsem Jugoslovan in kot tak šele Slovenec, ki ima v Jugoslaviji polno svobodo, tako versko kot nacionalno. Če sta Bavarec in Prus predvsem »Reichsdeutscherja«, četudi se v dno duše sovražita, in kakor je Avstrijec le »Österreicher«, tako mora naša zavest temeljiti na jugoslovanstvu. Ker ni država Jugoslovenija, nismo mi Jugosloveni (po srbohrvaškem nazivu), pač pa Jugoslovani.

Metoda nacionalni vzgoji je naša duša, ona zgodovinskemu pouku pa je prosta. Če imajo otroci pripomočke, naj si snov sami preskrbe in v šoli prosto obnove. Za temo vzbudimo zanimanje z narodnimi prazniki ali s slikami, beletrističnimi deli, predavanji i. dr. Mrtva pa je snov, če jo napišemo na tablo ali v zvezke in suhoparno drdramo. Ne moremo si pa predstavljati pomena avtomatičnih Daj-damov, ki se praznijo sami ob sebi, učitelj pa stoji ob strani z beležnico v roki; kadar otrok obtiči, pa pritisnemo na gumb s polovico novega stavka, ki ga otrok dopolni in to avtomatično. Kar zahtevate od otrok, imejte sami v glavi! Tudi jaz imam beležnice, toda sram bi me bilo, da bi vpričo otrok zajemal iz njih; to storite lahko neopaženo.

Poslušal sem na ljubljanskem Kongresnem trgu navdušujoč govor nekega visokošolca, ki je hotel tisočglatvo množico navdušiti za neodrešeno domovino. Sredi govora pa obtiči, prične brskati po žepih in ob mučni tišini išče mesta na papirju, kjer je njegovo navdušenje obtičalo. Odšel sem — papir! Tako meni — tako otroku!

Tesno ob strani zgodovine je zemljepisni pouk, ki bi moral biti živ, nazoren in ponazorjen, posnet iz istine, slike in besede, proze in poezije. Priroda in njena lepota je živa knjiga, živa beseda, živ uspeh. Vir in temelj pouka bi morali iskati v domoznanstvu; vsega tega je kaj malo. Da se še danes pri zemljepisu podava abstraktno gradivo, bi ne mogel verjeti. Zemljepisna snov je kaj zmedena. Enorazrednica obravnava Dunavsko banovino, druga istočasno — Belgijo, tretja Arabijo, dvorazrednica Dravsko banovino, druga — svetovni promet, IV. r. potovanje v Ljubljano, drugi zemeljsko oblo, matem., zemljep., tretji Moravsko banovino, VI. r. — Vardarsko banovino. Kaj pravite k temu?

Preskakovanje od gradiva do gradiva sem omenil že uvodoma. Da od Jugoslavije preskočiš na luno, bi opravičil, če pri zgodovini paraliziraš pradobo in duševno omiko S. H. S., že mora tako biti, saj je ekscentričnost tudi včasih moderna.

Ves zemljepisni pouk naj stremi za tem, da otroci čimpreje spoznajo važnost in pomen naše države na svetovnem tržišču, da spoznajo svetovna prometna pota, morske, rečne plovitbe, izrabo vodnih sil in naše stremljenje po gospodarski osamosvojitvi. Kako potujemo in občujemo, je postranskega pomena kot abstrakt, dejanska pot od izhoda do cilja pa je smoter, ki združuje ponazoritev in pojmovanje.

Ustavoznanstvo je težak predmet, pa vendar poln življenja in praktičnega pomena. Občinske uprave ne obravnavajmo suhoparno od župana do tajnika. Sezimo v prakso. Otrok naj pripoveduje, po kaj ga pošljejo k županu, kako skrbe za reveže in dr. Obravnavajmo poslovanje z oblastmi po praktičnih primerih, ne pa samo naštevati raznih poslov.

Kmetijstvo. Naša banovina je kmetijskega značaja, zato bodi šola vse bolj praktična, kakor je. Kramljaje lahko uvajaš otroke v razumevanje najvažnejših kmetijskih panog. Naša šola ne ustreza v celoti gospodarskim potrebam našega ljudstva.

Treba jo bo v tem pogledu preurediti in prej ko mogoče poseči po pripomočkih, ki so nam zagotovljeni po šolskem zakonu. Kmetijski pouk mora biti praktičen in teoretičen. Predpisan je sicer za višje stopnje, a s tem še ni nikjer rečeno, da bi že na najnižjih stopnjah ne smeli v obliki povestic in opazovanj pripravljati poti k smotrnemu delu. Vzemimo na pr. pašo. Vsak otrok je pastir. Prvo leto zasnujemo povestico, ko sta otroka zane-marila svojo dolžnost, pustila živino, ki je ušla v deteljo in si povzročila napenjanje. Na sred. stopnji bi označili vse povzročitelje napenjanja, na višjih stopnjah pa že pre- idemo k podrobnim vplivom napenjanja k reševanju z domačimi pripomočki, zdravili, s požiralnikovo cevjo in trokarjem. Tako preidemo od povesti k teoriji in praksi. Kadar bo gospodar reševal živino, nam bo hvaležen. Otroci nekaterih šol prav dobro poznajo ustroj živali in pomoč pri napenjanju, dasi imajo le 3kratni tedenski pouk. Ob tej priliki pohvalno omenjam dejstvo, da se nekatere učiteljice prav živo zanimajo za kmetijsko naobrazbo in prostovoljno prisostvujejo kmetijskemu pouku v višjih razredih. Priporočam, da to posnemajo na vseh šolah. Vsekakor pa naj ves prirodopisni in prirodoslovni pouk temelji na potrebah kmetijskega gospodarstva. Zadnja potujoča kmetijska razstava je nudila dovolj gradiva, ki bi se moralo obravnavati na osnovni šoli. Izhodišče vsemu pouku je šolski vrt, od koder naj nas vodi pot na njivo in travnik, na planino in v gozd, seveda vse v živi obliki brez nepotrebnega blebetanja. Obravnavajmo pri pouku kmetijstvu škodljive in koristne živali, prirodoslovne vede pa naj temelje na metereoloških opazovanjih. Vknjižba »mraz« ne znači ničesar ali pa preveč. Mene bi zmrzila.

To je praktični del šole, kot uporabnega bi smatral računstvo, za etično in estetično vzgojo pa uporabim vse naloge narodnega jezika, v katerem se koncentrirajo uspehi vseh ostalih predmetov in se odraža duša učitelja in otroka. Pri računstvu se vse le preveč suhoparno mehanizira, kar utruja duha. Sleherna šolska naloga bo- di uporabna ali vsaj v obliki imenovanih števil. Tudi pri računstvu nam je dana prilika, da segamo v zakladnice domoznastva in narodnega gospodarstva, v literaturo in zgodovino. Treba le skrbne priprave, da ne bomo o kresu govorili in računali nabavnih stroškov za zimsko suknjo, kakor sem to že imel priliko slišati. Res je zunaj mraz, zime pa le ni, kadar cvete rž. In mene bi zeblo v duši. V boju proti alkoholu nam je računstvo najboljši vodnik.

Narodni jezik. Naše delo, naša čuvstva, naša opazovanja, naša literatura, este- tika, poezija in proza, praksa in teorija, slovnica in pravopis, vse, prav vse se odraža v samostojnem delu šolske naloge. Otrokov zvezek je glasnejša priča kakor naš dnevnik, naš tednik. Spuščati se v podrobnejše razprave, se mi zdi odveč. Potrebne so le opazke glede postopanja. Na nekaterih šolah slabe naloge kratkoma- lo prečrtajo in najslabše klasificirajo. Če je jed premalo slana, ne bom oštel gospodinje, ki ima morda drugačen okus, ne bom stresel jedi iz lonca, še manj pa, da ga treščim ob tla. Popravim, kar se popraviti da, in vse se da popraviti, le gospodinje, otroka ne žalimo! Ne čitaj nikdar nalog, ne da bi imel poleg zvezek za opazovanje spisovnega napredka. Vpisuj, kar je prav dobrega, in ono, kar je slabo, ne delajmo pa opazk v otroške zvezke, ker kvarimo s tem vnanjo obliko, žalimo otrokov estetični čut, in končno s tem osmešimo še sebe. V nalogi piše na pr. učenec, da nima denarja za izlete. Učitelj pristavi: »Ga boš že dobil.« Mene bi žalila ta opazka, kaj bi otroka ne. Izkazalo pa se je pri konferenci, da bo denar dobil od P. R. K. Kdo je zakrivil nesoglasje? Napake obravnavajmo skupno; izredno slabe naloge napišimo na tablo in jih izboljšajmo v logičnem, sitilističnem in slovničnem oziru. Po nekaj takih obravnavah nam bo uspeh zasiguran. Priporočljivo je tudi, da napak sploh ne zaznamujemo, pač pa, da le pri vsaki nalogi navedemo število pogrškov, ki jih mora otrok sam poiskati. Tudi računskih nalog ne vidirajmo z rdečimi kljukami. Cim manj je rdečila, ljubše je otroku. Če je naloga pravilna, čemu ji kljuka?

Lepopisje in risanje služita estetični vzgoji, če ustrezata namenu po obliki in izdelkih. Risanje je po večjem zelo nesmotrno. Brez pravega prehoda preskakuje kot ptičica na drevesu, zdaj gor zdaj dol, tja in sem. Na straneh so nagromadeni pajacelnji,

večkrat na višji stopnji tako kot v najnižjem razredu, z nogami od glave brez vratu. To smatrajo za ilustracijo. Če že nameravamo ilustrirati, razdelimo telo v 6 delov, da bo vsaj prilično sorazmerno glede vnanjosti. V šolo barve, barvnike, ki poživljajo. Senčenje oblikuje tvore, perspektiva jih dopolnjuje, izpričuje bistroumnost. Risbe naj ponazorujejo ostale predmete, domoznansvo (grb), narodno ornamentiko, kmetijsko orodje, vrste cepljenja, sadne škodljivce, razvoj žuželk in dr. Koncentracija naj posega tudi v one predmete, ki bi jih sami morda ne poučevali. Ne prezirimo tiskanih napisov. Skoro povsod opazamo mešanico velikih in malih črk, napačno obrnjenih, nepravilne velikosti. Ni čuda tedaj, če so kmečki plakati (zlasti gasilnih društev) pravi nestvori.

Zaradi lepписja me je neki upravitelj opozoril na individualnost p.save. Prav je to. Otroci naj pridobiva in naj stremi tudi v tem oziru po osamosvojitvi, nikakor pa individualnosti ne priznam pomena v I. razr., zlasti če se učitelju ne ljubi pogledati, kako črke pri vrhu lezejo preko mere kakor testo iz peharja in kadar se pobešajo preko vrst spodaj, da se vidijo kot z deskami zakrpane hlače. Vse ob svojem času, tudi pri pisanju in to, kadar je ugotovljena oblika črk. Glede lepписja opozarjam na tozadevni članek v 10. štef. lan. »Popotnika«. Poizkusimo Redis peresa! Ročna dela se šele preizkušajo, treba bo preiti k poenotenju, pravim smotrom.

Mogoče je v gornjih izvajanjih kaj zastarelega, subjektivnega, vendar sem pričnan, da je nujno potrebno, nekatere hibe odstraniti, kar pa je na posameznih šolah dobrega, pa posplošiti. Učitelj je vedno bil idealist, idealist pa naj ostane tudi v bodoče, četudi bi se mu stremljenje grenilo s trpkimi udarci. Nekateri žele delati, a jih razkriče za brezbožnike, druge, ki so bolj tankovestni, označijo za mlačneže, in krajevne razmere udarjajo na pleča tistega, ki jih prenaša iz idealizma. Da se eno in drugo prepreči, naj čuva oblast, zlasti oni, ki mu je poverjeno šolsko nadzorstvo! V zakonu je državna avtoriteta, v njem bodi naša zaščita!

Preko trnja gre učiteljeva pot k cilju.

Naj ga bodri zavest, da sleherno njegovo delo in sleherni njegov uspeh koristi naši težko preizkušeni, trpeči domovini. Vse za narod! Vse za Jugoslavijo!

Od svobode do samodiscipline.

Prejšnje otrple discipline nočemo zavreči zato, da nadomestimo učiteljevo avtokracijo z oligarhijo učencev v razredu, ki bi radi svojim individualnim nagonom in domislicam neovirano dajali prosto pot, ki bi vedno radi imeli prvo besedo, ki se povsod vmešavajo, ki bi hoteli venomer svoje kritične talente preizkuševati na učencih in učitelju, ki hočejo za vsako ceno vzbujati pozornost ter stati vedno v ospredju, ne da bi se mogli ponašati z resničnimi čednostmi vodnika. Nasproti takim učencem in tudi v njihovo lastno korist moramo ščititi interese razredne zajednice, torej smo, če zahtevamo zaščito zoper žlobudravce in nasilneže, zavezniki razredne večine, ki bo namesto nas stopila v akcijo, ako bi prej ali slej bilo potrebno, da se svoboda v razredu zopet omeji,

Plavati se učimo samo v vodi in uporabljati svobodo samo v svobodi. V razredih, kjer so učenci že prežeti zajedniškega duha, baš součenci najstrožje obsojajo zlorabo svobode. Prej je bil učenec brez discipline junak v razredu, ki so ga drugi občudovali in častili, ker se je boril zoper učitelja za svobodo. Zdaj je nedisciplinirani učenec v očeh svojih součencev škodljivec, ki pridobljeno svobodo ograža in proti kateremu je treba učitelju pomagati. Treba nam je samo gledati na to, da učenci spoznajo, da to, kar se nanaša na morebitno omejitev njihove svobode, ne izvira iz naše osebne samovolje, temveč da tako omejitev nujno zahteva naše skupno delo v razredu. Gotovo je težko, vselej pravilno presoditi, kdaj je prosto gibanje učencev pedagoški upravičeno in dragoceno in kdaj je potrebna stroga samodisciplina. Ali med krnicami in pečinami slepe pokorščine in nebrzdanosti moramo stremiti za smotrom: Otroci naj že v šoli doživljajo in spoznavaajo, da se mora poedinec včleniti v življenje občestva, da je plodno in koristno delo možno le tedaj, če vsakdo svoje interese podredi interesom, ki jih zasleduje skupnost. (L. Scheuch, Zur Praxis der neuen Schule.)

Za šolsko delo v smislu novih učnih načrtov.

Kontler Julij:

„Naš vsakdanji kruh.“

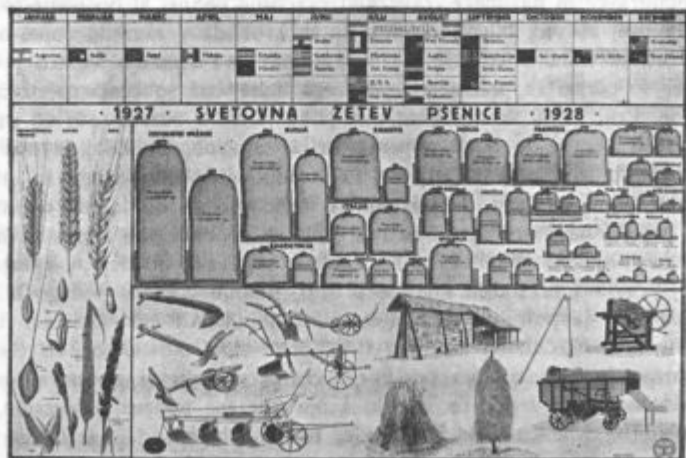
(Druga tedenska delovna enota — prvega in drugega oddelka višje narodne šole — na Prihovi.)

Snov po podrobnem učnem načrtu:

- a) Številčno in prostorno spoznavanje okolice:
 - Naš denar v dvoimenski in decimalni obliki.
 - Seštevanje in odštevanje celih in decimalnih števil.
 - Dolžinske mere v večimenski in decimalni obliki.
 - Koliko zlata smo dobili za izvoženo pšenico? (Uvod v poznavanje valute.)
 - Nove ploskovne mere v večimenski in decimalni obliki.
 - Kvadrat, pravi kot.
- b) Stvarni pouk:
 - Pšenica.
 - Netopir.
 - Legra, velikost in mejaši Jugoslavije.
 - Prirodne enote Jugoslavije.
 - Zemljine in Jugoslavija.
 - Postanek Jugoslavije. (Kratek sistematični pregled.)
 - Jugoslovanska trobojnica.
- c) Jezikovno spoznavanje okolice:
 - Povedni, vprašalni, velelni in želelni stavki.
 - Uvodni stavek in dobesedni govor.
 - Gospodična Pšenička in njena bala. (Opis ilustracij.)
 - Oglasi.
 - Zatirani kmetovi prijatelji. (Čitanje.)
 - Poljubno besedilo s tiskano cirilico.
- č) Umetniško spoznavanje okolice:
 - Ilustracije.
 - Jugoslavija in zemljine, risalno primerjanje. (Uporaba risalnega orodja.)
 - Kmetiška, pesem.
 - Pšenička, igra, simbolično izražanje razvoja pšenice.

Tedenski delovni okvir: »Naš vsakdanji kruh«.

Kupljeno nazorilo: Jože Vokač »Svetovna žetev pšenice«. (Založil »Učiteljski dom v Mariboru«.)

Miselna priprava.

Drugi teden meseca septembra... Sadje še ni dozorelo, toda žitni pridelek je že pospravljen. Moke in kruha navadno v tej dobi ne manjka v nobeni hiši. Pregledaj torbice svojih malih gostov in videl boš, da ima kos kruha, vsaj kos črnega kruha — vsak s seboj. In kruh, četudi črn in slabo spečen, je velika reč. To bomo videli od meseca marca naprej, ko začne delovati zakonitna krušna borza, ko bodo zamenjali otroške dragocenosti: slike, razglednice, nabrušene male nožičke, koščke pastelk, akvarelek za morda še manjše koščke črnega kruha. Kmetovalec ve, koliko ljubezni in napora stane naš vsakdanji kruh, kmečki otrok pa zna, da je ta kruh — sladek, zelo — zelo dober.

Eto: zato bomo govorili o našem vsakdanjem kruhu.

Vem, lahko bi govorili o njem tudi takrat, ko ne bo toliko kruha kakor sedaj, v drugem tednu septembra; toda t a čas je bolj primeren za obravnavo, kajti sedaj je kruh pri roki, usta so polna njegovega sladkega okusa, nosek poln duha, s katerim ne štedi krušna peč. Meseca marca bo kruh pri marsikateri hiši — gost, danes je — kakor član družine. Ne bomo čakali torej do marca, zlasti zato ne, ker je sedaj in le sedaj v živem spominu otrok marsikatera reč, ki se mora pogovoriti v zvezi s to tedensko enoto.

Za uspeh tedenskega dela, mislim — sodelovanja in samodelavnosti otrok, je velikega pomena — dober začetek, pravilno izhodišče. S tem nam je prav primerno poskrbel — slučaj. Bogsigavedi od kod se je priklatila v vas manjša skupina ciganov. Deca je videla, da smo pred cigani zaprli celo šolska vrata. Morali so dalje — brez koščka kruha. »Zakaj smo zaprli vrata pred prosjaki — cigani?« je bilo pri nas uvodno vprašanje in temu sledeči razgovor še boljše izhodišče za obravnavo, ki jo, koliko se da, na kratko opišem v tej razpravi.

I.

Cigan noče delati, zato mu ne dajo miloščine; prosjak-cigan je zelo nadležen, težko ga je odpraviti, zato zapirajo ljudje pred cigani vrata. To je bilo mnenje mojih. K tej ugotovitvi sem dodal:

»Stara mati nam je pripovedovala nekoč o ciganu tole: Bil je bogatin, skopuh, ki ni privoščil svojim delavcem poštene jedi in pijače, zato so ga vsi delavci zapustili. Nato je povabil na delo vaškega cigana. Toda preden se je cigan lotil dela, je prosil, naj mu dajo zajutrek, ker lačen ne more delati. Dobil je kos slabega kruha. Ko je kruh spravil, je stopil pred bogatina in dejal: »Gospod, daj mi še kosilo, pa bom neprenehoma delal do večera!« Bogatinu-skopuhu je bila ponudba všeč, dal mu je tudi kosilo — velik kos slabega kruha. »Veš kaj, cigan,« se je oglasil skopuh, »kaj pa, če bi opravil obenem tudi večerjo? Zastran hrane bova na ta način brez skrbi.« Cigan je sprejel ponudbo, sprejel tretji — sedaj zopet mali kos slabega kruha. Nekaj časa ga je obračal v roki, na koncu pa ga je vendar spravil, četudi ni bil dober. In potem? Legel je v senco in izjavil, da se po večerji... pošten cigan ne loti več nobenega dela.«

Deca je videla v ciganu pravega junaka, ki je tako gladko opeharil skupuhabogatina. Nekateri so vprašali, kakšen je neki bil kruh, ki niti ciganu ni šel v slast.

»Kruh je kruh...« sem dejal nedolžno. Nato se je ulila prava ploha razlag. Deca je pripovedovala družinske tajnosti, slučaje, ko je grmelo doma, ker se materi ni posrečila peka. Nekateri so trdili, da se iz črne moke sploh ne da speči dober kruh, drugi zopet, da je bel kruh veliko boljši.

»Iz bele moke se tudi lahko speče slab kruh,« je bila moja nova pripomba.

Sedaj so bile deklince na vrsti; pripovedovale so slučaje, ko so slabe potice dali na mizo, ker ni bilo suhe moke, ker so pregreli kvas itd.

Z zahtevo, da bi nekdo narisal hleb slabega, potem pa dobrega in lepega kruha, smo stopili na tla realnosti. Na šolski tabli je nastala tale risba:

Kruh iz črne moke.

Kruh iz dobre pšenične moke.

»Katerega bi rajši imel?«

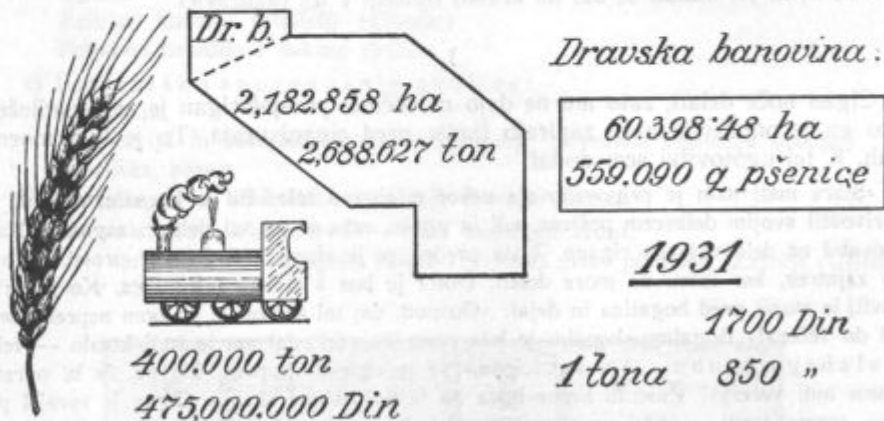
Seveda, večina je za kruh iz pšenične moke. Zakaj? Ker je ta boljši, tako misli to naš Janez.

»Tako misliš? Prijatelj, to še ni dokaz...«

Pomagala nam je tabela v Černivčevi računici, kjer je navedena redilna vrednost črnega, rženega in belega, pšeničnega kruha. To je gledal naš prvi oddelek, ko so spoznali, da ni velike razlike med redilno vrednostjo belega in črnega kruha!

Pozornost otrok se obrne v novo smer z risbo, s katero se lahko zakrije Vokačeva slika »Svetovna žetev pšenice«.

(Tukaj bodi omenjeno, zakaj ne postavim pred deco takoj Vokačeve slike? Nas zanima v prvi vrsti naš kruh, to, kar je izrazito našega. Vokačeva slika pa je bolj splošna, sestavljena je za jugoslovansko šolo vseh banovin. Moja risba je torej nekak dodatek, nekaka postaja med bližnjim in daljnjim.)

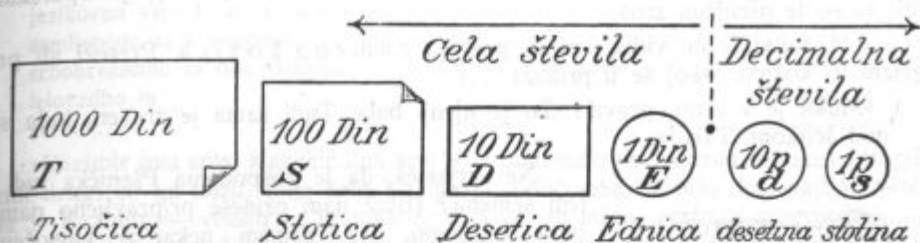

Komaj obesim sliko na šolsko tablo, je že večina otrok pri njej. Nekateri spoznajo — šematično obliko Jugoslavije; drugi uganejo, da pomenita vpisani številki s pšenico posajeno površino in količino letnega pridelka; tretji trdijo, da se nanašajo podatki v pravokotniku na našo banovino. Učenec prvega oddelka je trdil, da nam gladko prečita vse vpisane številke. (60,398,48 ha, 559,090 q pšenice itd.) Njegova produkcija... ni bila uspešna, izvabila pa je priznanje, da pisanje, čitanje in razumevanje decimalnih števil dela še marsikateremu otroku težave.

»Če ste za to, lahko pogovorimo, kako je pisati in čitati decimalna števila...«

Ker je deca predlog soglasno sprejela, smo pripravili naš denar (naredili smo ga iz manjših in večjih kosov ovojnega papirja; vrednost natisnili s štampiljkami, ki smo jih izrezali sami iz sirovega krompirja), v dnevnikih pa je nastala naslednja

slika, ki pove vrsto in vsebino našega skoro pol ure trajajočega skupnega dela.

Razpredelnica

T	S	D	E	d	s	
1	1	1	1	1	1	1.111·11
6	0	0	2	0	5	6.002·05
	6	5	4	1		654·1
	9	0	1	6	8	901·68

$$10 \text{ p} = \frac{1}{10} \text{ Din} = 0\cdot1 \text{ Din}$$

$$1 \text{ p} = \frac{1}{100} \text{ Din} = 0\cdot01 \text{ Din}$$

$$68 \text{ p} = \frac{68}{100} \text{ Din} = 0\cdot68 \text{ Din}$$

Vajam z denarjem lahko slede vaje z utežnimi merami. (Količine z utežnimi merami na dopolnilni risbi imajo itak ta namen, da zbude zanimanje za to opravilo!). Med tem razgovorom povemo, da smo 1932. leta prodajali doma kg pšenice po 170 Din, v inozemstvu pa po 0'85 Din. »Zakaj prodajamo doma dražje?« je hotel vedeti neki radovednež. To pojasnilo bi bilo prvi dan prerano, zato sem rekel otroku, naj si to vprašanje zabeleži in shrani do sobote.

Ko je bila moja dodatna risba kolikor toliko izčrpana, smo vedeli: na kakšni površini in koliko pšenice smo pridelali v naši banovini in v državi, po čem smo to pšenico prodajali doma in v inozemstvu, koliko pšenice je šlo v tujino. Vsaj srednje nadarjeni so zopet vedeli, kako in zakaj pišemo denar in utežne mere v decimalni obliki; moja risba je postala na ta način znanka, zato je razumljivo, da jo je hotela imeti deca v svojih dnevnikih.

Risanje je šlo v splošnem hitro in gladko od rok, le pšenični klas je delal marsikateremu malemu risarju težave. Slišali smo vse polno vprašanj, v zkljokov, pojasnil, trditev in zanikanja, zato pa ni bilo težko, napeljati razgovor na pisanje in čitanje: povednih, vprašalnih, klicalnih, velelnih in želelnih stavkov. (Vse to v trdilni in nikalni obliki.) Imeli smo torej slovníško in pravopisno vajo, ne da bi šli z okvira tedenske obravnave.

Našteto opravilo je trajalo dve dobri uri. Ker je želel moj tedenski urnik obravnavo snovi iz okvira spoznavanja prirode, sem v velikem odmoru pripravil v papirnato vrečico nekaj pšeničnih zrn; na šolsko mizo sem postavil kozarec, v katerem so se že tri dni namakala pšenična zrna; na okno v hodniku sem pa postavil velik kozarec z namočeno žagovino.

Ko je deca zagledala v moji roki znano vrečico za bonbončke, si je na skrivaj marsikateri obliznil ustnice... Tem večje je bilo presenečenje, ko so se iz vrečice sesula pšenična zrna.

»Kdo pozna te bonbončke...?«

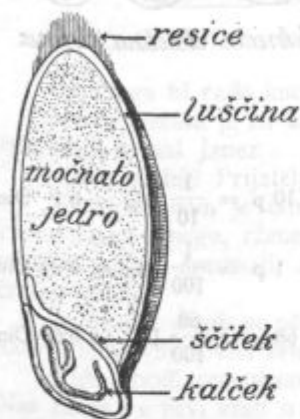
Sledilo je ugibanje, razpravljanje. V zaželeni pravec sem obrnil pozornost otrok s pripombo, naj mi narišejo pšenično zrno. Najbolj posrečena risba na šolski tabli je dobila podpis:

»Gospodična Pšenička in njena bala.«

Ta stavek je izvalil splošno veselost. Maloštevilna opozicija je oporekala, češ, to so le pšenična zrna.

»Od zunaj je ne vidiš, ker jo pokriva rumena kožica. Prereži ali pregrizni to kožico, takoj se ti prikaže...«

»Moka je v zrnu, praviš? To je njena bala. Tudi sama je zraven, toda spi — pod ščitkom. Takole:

Ne verjameš, da je gospodična Pšenička tudi v tem semenu? (Blaž nam prinese pripravljeno namočeno žagovino, jaz vzamem nekaj že namočenih pšeničnih zrn in naročim nevernemu Tomažu, naj ta zrna posadi v žagovino, kozarec pa postavi na okno.) Poglej v petek, kakšen čudež bo v tvojem kozarcu!«

»Vzkalilo bo, pravite? Da, gospodična Pšenička se zbudi, zleze iz rumene lupine, pokuka iz vlažne žagovine in boji se, da sploh ne bo hotela več v svojo temno in tesno ječo.«

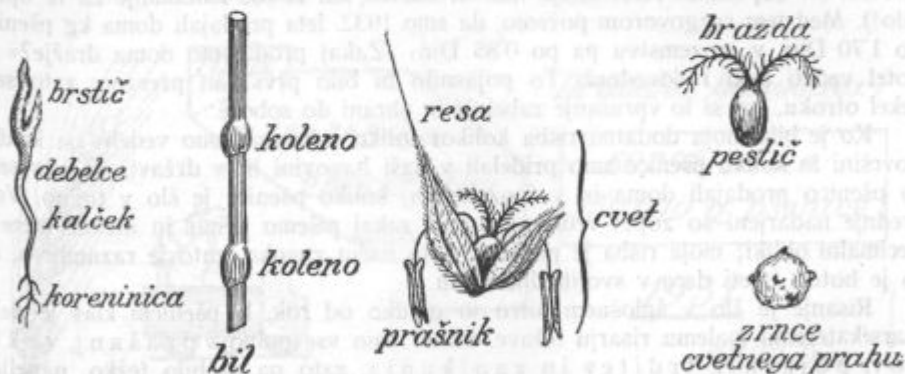
Na podoben način pogovorimo:

kaj je v pšeničnem zrnu,

kakšne dele ima kalček,

kateri so pogoji rastlinskega življenja,

razvoj pšenice, zlasti oplojene. Delo sproti ilustriramo, tako da se v dnevnikih naberejo naslednje risbe:

Razgovoru je sledilo risanje, risanju ustno opisovanje posameznih ilustracij in celote, pa je bila deca za ta dan — izčrpana. Delo smo končali ne glede na to, koliko je kazal kazalec na šolski uri. To se pravi, da smo šli prezgodaj domov? Ne. Preostali čas smo porabili za razstavo in za skupni ogled dnevnikov.

Za utrjevanje in vaje, zlasti pa za vzdrževanje zveze med opravilom posameznih učnih dni nam služijo domače vaje. Ker je v mesecu septembru deca itak prezaposlena z domačim delom, sem zadovoljen, če mi otroci prinesejo prostovoljno naložena dela. Dobrodošel nam je torej predlog nekega pridnega učenca, da bi naj napisali doma spis o gospodični Pšenički in njeni bali.

»Če mi res napišete tak spis, potem jutri kar s tem začnemo delo, da te spise prečitamo in pogovorimo.«

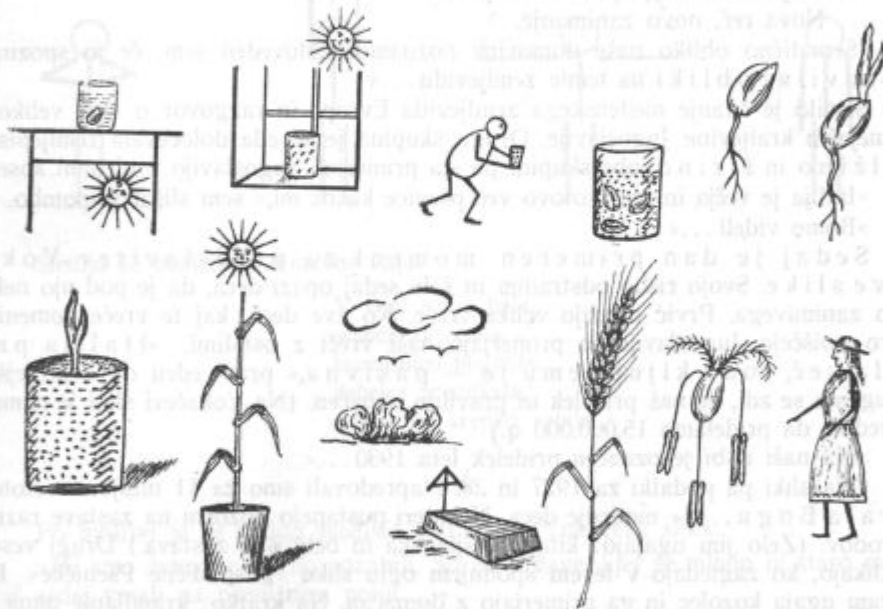
S to obljubo je bilo končano opravilo prvega dne.

II.

Po urniku moramo imeti:
jezikovno vajo I. in II. oddelka,
zemljepisje za I. skupino,
srbohrvaščino za obe skupini,
telovadbo in
verouk.

»Kazimir ima spis, Kazimir ima spis!« je odmevalo po razredu, ko sem vstopil. Tudi drugi so ga imeli, toda delo Kazimirja, odličnjaka, je bilo deci najbolj všeč. Ker je Kazimir — včasih... sramežljiv dečko, sem moral prebrati njegov spis — sam. Ni bil slab, toda videlo se je na njem, da smo šele v drugem tednu šolskega leta.

Za prvo uro sem pripravil jezikovno vajo, ustno in pismeno opisovanje ilustracij, z namenom, da ob tem opravilu utrdimo to, kar smo prejšnji dan pogovorili o pšenici. Vaja bi imela tudi ta namen, da deca vadi samostojno in zdržno pripovedovanje. Pripravljene so bile naslednje risbice:

Situacijo je rešila deklica, ki nam je predlagala, da bi »popravili spis Kazimirja«.

»Dobro, pa imejmo — spisovno popravo!« sem privolil. To bo sicer bolj pravopisna vaja, pa nič ne de, saj naša deca iz pravopisja navadno nikdar nima preveč vaj. Po polurnem delu smo imeli v dnevnikih sledeči spis kot kolektivno stvaritev razreda:

Gospodična Pšenička pripoveduje.

»Blaž je prinesel v učilnico kozarec namočene žagovine. Takrat sem baš čepela na šolski mizi v kozarcu mlačne vode. Lahko si mislite, da nisem bila zadovoljna,« tako je začela pripovedovati mala Pšenička in globoko vzdihnila.

»Blaž je postavil kozarec zraven mene in odhitel v klop. Takrat je stopil k mizi gospod učitelj. Vzel je kozarec z mize in me začel razkazovati deci. Otroci so debelo gledali, se smejali, vzklikali: 'To je vendar kup namočenih pšeničnih zrn'. Učitelj odkima

z glavo v znak, da to ni res. Rekel je, da je v kozarčku gospodična Pšenička s svojo bala. Potem me je narisal na šolsko tablo in deci pojasnil, da je moka v zrnju moja bala, kalček pa jaz, gospodična Pšenička.«

»Kaj vse so povedali, na to se že ne spominjam, vem pa, da so me zakopali v vlažno žagovino in me postavili na solčno okno. Sedaj se mi ne godi dobro, zlasti zato ne, ker ne vem, kaj bo z menoj. Toda kakor hitro kaj več zvem o svoji usodi, bom takoj povedala to povest dalje naprej. Torej — na svidenje!«

Spisovna poprava je odkrila, da deca težko loči do besedni govor od uvodnega stavka. Na vprašanje, če kdo hoče napisati na tablo štiri zanimive stavke, je večina pozabila napore spisovne poprave in marsikateri se je ponujal za prostovoljnega delavca. Imeli smo novo pravopisno vajo v zvezi s pisanjem teh stavkov:

Gospod učitelj so rekli: »To je gospodična Pšenička in njena bala.« »To je gospodična Pšenička in njena bala,« so rekli gospod učitelj. »To je gospodična Pšenička,« so rekli gospod učitelj — »in njena bala.« Gospod učitelj so rekli, da je to gospodična Pšenička in njena bala.

Drugo uro je imel gospod katehet.

Za tretjo uro sem pripravil zemljevid — Evrope.

... Nova reč, novo zanimanje.

»Sematično obliko naše domovine poznamo, radoveden sem, če jo spoznate v pravilni obliki na temle zemljevidu...«

Sledilo je čitanje nastenskega zemljevida Evrope in razgovor o legi, velikosti in mejaših kraljevine Jugoslavije. Druga skupina je seveda določevala zemljepisno dolžino in širino, obe skupini pa sta primerjali Jugoslavijo z njenimi sosedi.

»Italija je večja in ima gotovo več pšenice kakor mi,« sem slišal pripombo.

»Bomo videli...«

Sedaj je dan primeren moment za predstavitev Vokačeve slike. Svojo risbo odstranim in šele sedaj opazi deca, da je pod njo nekaj zelo zanimivega. Prvič opazijo velike vreče. Ko zve deca, kaj te vreče pomenijo, hitro poiščejo Jugoslavijo in primerjajo naši vreči z ostalimi. »Italija pridelava več, toda kljub temu je — pasivna,« pravi eden od brihtnejših. Drugemu se zdi, da naš pridelek ni pravilno označen. (Na Vokačevi sliki je namreč navedba, da pridelamo 15,000.000 q.)

»Na naši risbi je označen pridelek leta 1930...«

»Na sliki pa podatki za 1927 in 28. Napredovali smo za 11 milijonov stotov. Hvala Bogu...!« modruje deca. Nekateri postanejo pozorni na zastave raznih narodov. (Zelo jim ugajajo: kitajska, španska in belgijska zastava.) Drugi veselo vzklikajo, ko zagledajo v levem spodnjem oglu sliko »gospodične Pšeničke«. Deklicam ugaja kozolec in ga primerjajo z domačim. Na kratko: kramljanje nima ne kraja ne konca. Nekateri vtiski pojasnjujejo prejšnje predstave, drugi večajo kaos v otroških glavicah.

Kar prav je, da se oglasi opoldanski zvon. Učitelj gre iz razreda, deca pa po mili volji gleda, primerja, modruje.

Prva popoldanska ura je odmerjena za srbo-hrvaščino. Toda deca misli na Vokačevo sliko in je navdušena za zastave različnih držav. Ali bi odstranil sliko? Ne, saj bi jo gledali pred — duševnimi očmi. Slika torej ostane. Ne bo ovirala, celo — pospeševala bo naše nadaljnje delo.

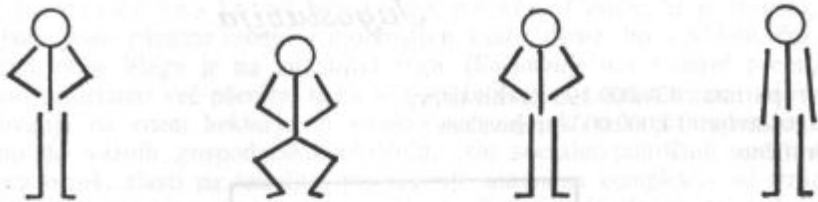
Napisi pod gornjim robom povedo, v katerem času imajo v kaki državi žetev. Citamo: »V januarju v Argentini, v februarju v Indiji itd.«

»Otroci, kaj pa, če bi tudi mi naredili tak koledar, toda ne z latinico, z latinico smo že pisali zadosti...?« Predlog je bil z velikim zadovoljstvom sprejet in mi smo tiskali in pisali koledar s cirilico.

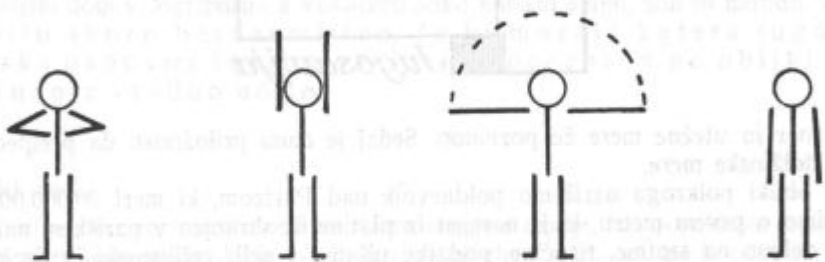
Slučajno smo imeli ta dan krasno jesensko solnce. Tak dan se na Prihovi ne sme zamuditi, moramo tle v a d i t i. Pred šolo ima vrsta svoj zbor, se poravna,

napravimo dvored, četverored in odkorakamo na učiteljev sadonosnik. (Zalibog, drugega prostora za telovadbo na Prihovi ni.) Po razstopu na primerno razdaljo brez vsakega uvoda — kažem:

»Pšenička je čepela ... ena ... dve ... tri ... štiri.«

»Balo je imela ... ena ... dve ... tri ... štiri...«

Sledijo še naslednje mimične vaje:

V temi se je bala,
solнца si želela,
koreninico pognala,
debelce premikala,
potem pa krepko vstala.

III.

Po molitvi je še vedno središče zanimanja Vokačeva slika.

»Mi smo žetev že davno pozabili. So pa države, kjer se mlado in staro morda baš sedaj veseli na pšeničnem polju...«

»Morda se je baš danes pričela žetev: na Škotskem, v Skandinaviji, v Srednji Rusiji in severni Kanadi.«

»Toda kje so te države?«

Nastenski zemljevid vzhodne in zahodne polute nam daje potrebna pojasnila. (Če je deca izven učnega časa naredila majhne zastavice posameznih držav, te z malimi bucikami pripnemo na zemljevid.) Gozdič malih zastavic stoji nad posameznimi zemljini, ki jih primerjamo z Evropo glede na velikost in na število prebivalstva. Po precej prijetnem kramljanju naberemo v dnevniku sirovo gradivo za samostojno in samodelavno reševanje nalog v okviru pismenega seštevanja in odštevanja. Številčne podatke ponazorujemo grafično in vse, kar se da, primerjamo s številčnimi podatki o naši državi.

Primer:

Evropa meri: 9,572.799 km,

Jugoslavija: 250.000 km.

Grafično:

Evropa ima: 439.000.193 prebivalcev,
Jugoslavija: 14.000.000 prebivalcev.

Grafično:

Denar in utežne mere že poznamo. Sedaj je dana priložnost, da pregledamo znane dolžinske mere.

V obliki polkroga narišemo poldnevnik nad Parizom, ki meri 20.000.000 m. Govorimo o prvem metru, ki je narejen iz platine in shranjen v pariškem muzeju. Meter delimo na stotine, tisočine, podatke pišemo v celi, večimenski in decimalni obliki. Omenimo stare dolžinske mere (čevelj, seženj, morska milja), to primerjamo z novimi in deco prepričamo, da je novi merski sestav veliko popolnejši.

Vidim, da marsikateri pogled uide k zastavicam na zemljevidu.

»Katera vam ugaja najbolj?«

Seveda, trdili bodo, da je naša lepa, toda ... nekatere so bolj —pisane.

»Ali veste, kaj pomenijo: modra, bela in rdeča barva na naši trobojnici?«

Izposodimo si nekaj čitank od drugega razreda. V teh je berilo o naši trobojnici. Besedilo je zelo lepo sestavljeno, deci zelo ugaja. Hitro dobimo prostovoljce, ki obljubijo, da bodo to besedilo memorirali, kajti to bo primerna recitacija na dan 1. decembra.

Pri prvem decembru se ustavimo za dolgo uro. V obliki prijetnega razgovora pogovorimo: kako je postala naša država?

Lepejšega sklepa ni za današnje opravilo — kakor je risanje. Narišemo vse zemljine na enak način, kakor smo to naredili v današnji računski uri, uporabljamo risalno orodje, temeljne in sekundarne barve. Ura je že davno odbila dve, toda deca se ne gane, ne mudi se ji domov ...

IV.

Vokačeva slika nam daje vsaj za štirinajstdnevno delo dovolj prirodnih in zanimivih pobud. Naj omenim le nekatere:

Razvoj pluga je krasna kulturno-zgodovinska slika, dobra vaja za mišljenje, ustno in pisмено pripovedovanje, za ročno delo.

Škodljivci pšenice (progasta rja, rumena rja, prašna snet) nam nudijo zopet zanimivo snov vsaj za en dan. V zvezi s to snovno skupino lahko spoznamo zatirane kmetove prijatelje po berilu Pete čitanke, zlasti netopirja. Ta dan nam nudi priložnost za razumevanje jedra izreka: »Svet sodi po zunanosti«.

Računska obdelava snovi nas tudi dovede do marsikaterega zanimivega zaključka. Naj omenim le najvažnejše.

Ko pregledamo pridelane in porabljene količine pšenice, spoznamo, da smo v vrsti pšeniceodnih držav na šestem mestu v Evropi. Lahko izračunamo letno količino za prehrano potrebne pšenice, odnosno potreben mesečni obrok. Ako tega primerjamo s pridelano količino v posameznih mesecih, pridemo do dokaj sprejemljive pojasnitve pojava, zakaj je baš takrat pšenica najbolj poceni, ko pride naš letni pridelek na trg. Učenec, ki je vprašal, zakaj prodajamo našo pšenico ceneje v inozemstvu kakor doma, bo vzkliknil, češ, sedaj razumem, dosti blaga je na zunanjem trgu. (Računanje nas namreč prepriča, da navadno pridelamo več pšenice, nego je potrebujemo. Če kalkuliramo naše stroške pridelovanja na enem hektarju in stroške farmerja, ki dela z modernimi stroji, pridemo do važnih gospodarsko-političnih, celo socialno-političnih spoznanj. Inteligenca otrok, zlasti pa temeljito poznavanje snovnega kompleksa od strani učitelja (vsestranska priprava...!) sta činjenici, ki dajeta tej tedenski delovni enoti visoko formalno in vsebinsko obrazovalno vrednost.

Najbolj primeren sklep te nekam zategnjene razpravice bi bil ta, da je naš »Učiteljski dom v Mariboru« z Vokačevo sliko koristil stanu, šoli in narodu. Zato bi bilo skoro nerazumljivo, če bi morala katera jugoslovanska osnovna šola pogrešati to poceni in po obliki tudi priznanja vredno učilo.

Šolski red.

Nasilne mere so v naših šolah že davno stopile v ozadje. Naj popolnoma izgine tudi simbol stare šole, palica, ki še včasih leži na učiteljevi mizi, češ, da je potrebna za — kazanje! Oče, ki tu pa tam mimogrede pogleda skozi okno šolske sobe, naj ne misli, da se še vihti šiba nad njegovim otrokom. Tudi stari šolski red s svojimi strogimi paragrafi, ki jih je učenec le takrat čital, če jih je moral za kazen prepisovati, naj izgine s stene in naj se nadomesti s takim šolskim redom, ki ga sestavijo učenci sami skupno z učiteljem, upoštevajoč potrebe razreda. Tak šolski red seveda ne more biti že prvi šolski dan na steni, temveč nastane polagoma, kakor to nanesejo potrebe življenja v razredu. Učiteljeva naloga je, skrbeti za to, da učenci iz doživljajev razredne zajednice sami spoznajo, da jim je red pri šolskem delu potreben in koristen. Tudi če je učitelju v kakem konkretnem primeru znano, katero je najboljšo sredstvo, da se to ali ono najbolje izvede, naj tega ne pove takoj učencem, temveč naj počaka, da učenci najprej sami stvar preizkusijo, čeprav izpočetka zaidejo na kriva pota. Z lastnimi silami dotipati se od zmotne do resnice, je, kakor znano, več vredno, nego čisto resnico krajkoma prevzeti od drugih. (Die Quelle, 1932/9.)

—en—

Prava naloga šole.

Tudi če bi se šoli vselej posrečilo, popolnoma doseči smotre učnega načrta in glave učencev natrpati z zvrhano mero znanja — bi vendar bil ves njen trud zaman, če bi v učencih hkrati ne vzbudila hrepenenja po lastnem dejstvomvanju in po samoizobrazbi. Ne nasititi učenca z znanjem, vzbuditi v njem glad po znanju, to je prava naloga šole. Šola je le tedaj izpolnila svoje poslanstvo, če je učencu odprla pota, po katerih se lahko sam dalje izobrazuje, in če je v njem zbudila živo željo, da taka pota tudi sam išče in po njih hodi. (S. Schule 9/1933.)

—en—

V razredu z moderno disciplino naj bi veljala tale osnovna usmerjenost: Normalno stanje je svoboda, omejitve svobode nastopi šele kot posledica njene zlorabe. Dovoljeno je vse, kar razredni zajednici koristi ali ji vsaj ne škoduje, prepovedano pa je, kar njeno delo ovira.

L. Scheuch.

Za vzgojo tvornih ljudi.

Za vzgojo gospodarsko tvornih ljudi je treba, da nudijo vzgojni zavodi z vsestransko naobrazbo pravilne temelje za svoj razvoj. Obrtno-industrijska vrednost človeka temelji na tehle pogojih: 1. obrtnik mora popolnoma poznati material in vedeti, kako mora ž njim ravnati; 2. mora znati spretno in sigurno uporabljati orodje in stroje; 3. mora znati premišljeno urediti delovni postopek in poznati njega tehniko; 4. mora biti v svoji stroki mnogostranski; 5. mora obvladati tehniško govorico, zlasti pa risanje; 6. mora biti gospodarski in trgovski naobražen, za kar se morata brigati mojster in šola. — Da vzgojimo take ljudi, je treba obveznih nadaljevalnih šol. Občine bi naj bile dolžne, zanje skrbeti. — Ali pri teh šolah ne smemo pozabiti na višjo naobrazbo in društveno vzgojo obrtnih pomočnikov, ki jim bo dala siguren nastop in takt. Taka višja naobrazba jih privede na višjo društveno stopnjo; znali bodo ceniti sebe in svoje, pa tudi druge stano-ve in javne delavce. (Jahrbuch der Pestalozzi-Gesellsch. 1931. 52.)

II.

Skupni in individualni pouk v pruskih narodnih šolah.

Odlok pruskega prosvetnega ministrstva od 14. septembra 1932 priporoča razna sredstva, ki bi se z njimi dale izenačiti in ublažiti trdote v pouku na narodnih šolah, ter opozarja zlasti na tole:

»Nadaljnje sredstvo za stopnjevanje delovne sposobnosti leži v tem, da se je pri razvrščanju učencev po razredih treba bolj odmikati od »starostnega načela« kakor doslej. Tako lahko v ozira vrednih primerih prestopijo dovolj zreli in za delo sposobni učenci tudi višjih letnikov narodne šole v kak višji razred, oziroma ga lahko »preskočijo«, kakor to dovoljuje odlok od 26. avgusta 1926 za učence osnovne šole. Tudi delitev velikih razredov v takih strokah, v katerih je individualno pospeševanje učencev posebno priporočljivo ali naravnost potrebno (kakor v računstvu, učnem jeziku, rokotvornem pouku in žen. roč. delih), dalje organizacija posebnih ur za slabo nadarjene ali iz vnanjih razlogov zaostale učence in podobni ukrepi so dostikrat umesini. Ob potrebi bo treba preudariti, ali bi ne kazalo, da bi se kak velik razred začasno razdelil v dva oddelka, ki naj bi se menjaje poučevala neposredno in se navajala tudi k posrednemu ali tihemu delu. Kajpada se pri tem predpostavlja, da se tudi tako zvana tiha zaposlitev učencev ne sme izčrpavati samo v mehaničnih in malo pospešujočih vajah, temveč morajo take vaje biti učencem primerne po vsebini in obliki. To mora veljati tudi za domače naloge, ki se jim naj posveča posebna skrb in pozornost. Kakor za domače delo, tako nudi razklenitev razreda v delovne skupine tudi za delo v šoli dra-

gocene možnosti, ki so se z njimi nekatere šole že do sedaj okoriščale vedno v večji meri in z najboljšim uspehom. V okviru zaposlitve po skupinah se lahko pospešuje in izrablja tudi samostojno individualno delovanje učencev.

Zlasti mora biti naloga šolskih nadzor-nikov, da v šolah, ki so jim izročene v duhovno vodstvo, po teh vidikih organizirajo in presojujejo sedanji način šolskega dela in da skrbijo za to, da ne bo pomanjkanje poguma pred osebnimi in stvarnimi težkočami oviralo napredka pri šolskem delu, temveč da se bodo izčrpavale vse možnosti, ki leže v območju tega dela in ki v kakem poedinem primeru obetajo uspeh. Tako naj se zajamči pri šolskem delu vsak dosegljiv rezultat ter utira pot vsem silam, ki služijo npravnstvenemu in duhovnemu napredku mladine.« (Arbeitsschule 1933/2, 89.)

—en—

Za reden pouk o prometu.

Da se omogoči reden pouk o prometu v šolah, je nemška državna železnica skupno z državno pošto opremila v Monakovem posebno dvorano za pouk o prometu. V ta namen je dala državna železnica na razpolago številne modele, železniške karte, kurzne knjige, vozne rede in druge za pouk primerne predmete, državna pošta pa je med drugim prispevala telefonske aparate, po en radijski in brzojavni aparat, posebno avtomatično telefonsko napravo itd. Dragoceni reliefi bavarskih gorskih železnic, obširna knjižnica za promet s poučnim in zabavnim čtivom iz prometnega življenja i. sl. izpopolnjujejo učni material. (Sud. Schule 1933/6.)

Duh nove vzgoje v Nemčiji.

Notranji državni minister dr. Frick je v svojem govoru pred deželnimi prosvetnimi ministri dne 9. maja 1933 med drugim izvajal: ... »Sicer ostane vzgoja osebnosti prej ko slej pomembna naloga, toda ne samo okvir, ampak tudi točko smernico njenega razvoja tvori narodna skupnost, v katero nas je postavila usoda. Iz tega sledi, da sta narod in domovina najvažnejši učni področji. Narod glede obilice svojih naporov in uspehov, ki o njih priča njegova zgodovina, njegov jezik in njegova poezija, domača umetnost in domača obrt, domovina v mnogoličnosti svoje naravne obnove glede na zemljo, živalstvo in rastlinstvo po eni strani in glede na oblikovanje tega zemljepisnega prostora z ustvarjajočo roko naših prednikov izza pradavnine po drugi strani. Naši mladini moramo dati in ji bomo dali do neke mere, ki je za druge kulturne narode že davno nekaj samo ob sebi umljivega, tako močno nacionalno samozavest na pot v življenje, da bo nevarnost njene raznaroditve za vselej onemogočena. Telesna okrepitev naše mladine je neizogibna predpostavka našega nacional-

nega obstanka. Nobena še tako visoka učestnost ne more naši domovini zagotoviti bodočnosti, če se ji ne bodo rodili in če se ne bodo vzgajali za njo vedno iznova zdravi in krepki ljudje, ki bodo duševno in telesno sposobni za življenjski boj.« — (Arbeitschule 1933/7/8/270.)

Kdo bi spričo teh besed še mogel dvomiti o tem, da mora biti tudi naša šola v službi domovine in sokolske vzgoje?

—en—

Novodobni spisovni pouk.

Pri novodobnem spisovnem pouku so nam vsa pravila le postranskega pomena, nekaj, kar prihaja šele v drugi vrsti v poštev, nekaj podrejenega. Tu nam gre predvsem za troje:

Prvič, da otroci s peresom v roki pogumno črpajo iz življenja in da se usposobijo, samostojno, nazorno in živo poročati o kakem dogodku ali doživljanju.

Drugič nam je važno, da se otroci navajajo na to, da učitelju in součencem tako re-

koč gledajo v oči in jim segajo v roko, to se pravi: vse, kar otroci pišejo, mora imeti osebno obeležje pisma.

In tretjič nam je do tega, da se mladi ljudje usposobijo, s peresom v roki celo na tihem opazovati življenje v prirodi in stvari vsakdanjega življenja, da bodo kdaj mogli pisati kak dnevnik s tehtno vsebino.

Da se to troje doseže, nima zmisla, polagati predvsem važnost na korekturo stilističnih izdelkov, ves pouk je treba temveč usmeriti na to, da stoje učenci sredi življenja, da postanejo pogumni in samozavestni. Tedaj bo tudi njihov slog kos njihove osebnosti. (P. G. Münch, S. Schule 1933/8/265.)

—en—

Slikanje z vodenimi barvami.

St. Svoboda priporoča učiteljem, naj seznanijo učence pri slikanju z vodenimi barvami s sledečo tabelo, ki jih bo rešila pri slikanju sem raznobarnih predmetov vseh težav:

Barva predmeta	Barva predmeta v senci	Barva predmeta	Barva predmeta v senci
žolta	sočnozelena + paljena siena	modra	ultramarin + (karmin + črna)
žoltordeča	sočnozelena + paljena siena	modroz zelena	ultramarin
rdečežolta	sočnozelena + paljena siena	zelenomodra	ultramarin + smaragdnoz zelena
rdeča	karmin + (ultramarin)	zelena	ultram. + smaragdnoz zelena
rdečevijolčasta	karmin + ultramarin	zelenožolta	smaragdno zelena
modrovijolčasta	karmin + ultramarin	žoltozelena	smar. zelena + sočnozelena

Podčrtano = več, v oklepajih = manj. (Vestnik P. 1932, 64.)

II.

Antialkoholizem in vzgoja učiteljev.

Dr. Strecker pravi, da je treba seznaniti učiteljskince z vsemi podrobnostmi antialkoholnega vprašanja in gibanja. Učiteljsvo mora sovražiti alkohol kot socialni strup. (Zeitschrift f. Schulgesundh.)

II.

Iz nemške šolske statistike.

Nemčija ima 52.959 javnih osnovnih šol s 7.590.466 učenci, 661 zasebnih osn. šol z 48.760 učenci, 1471 višjih ljudskih šol z 229.618 učenci, 2474 srednjih šol s 787.828 učenci, 103 višje šole z 138.616 slušatelji. V javnih osnovnih šolah uči 190.371 učiteljev in 48.749 učiteljic (5 : 1!), v zasebnih osn. šolah 1980 učiteljev in 1298 učiteljic (3 : 2) v višjih ljudskih šolah 11.524 učiteljev in 5326 učiteljic (2 : 1), v srednjih šolah 44.915 profesorjev in 10.951 profesorice (4 : 1), v višjih šolah 9474 profesorjev in 284 profesorice (30 : 1). (Schweizer E. R., 1932, 9.)

Radio in zvočni film kot učna predmeta.

V zgodovini študijskih reform sta se prvič pojavila v letošnjem šolskem letu kot nova učna predmeta na avstrijskih učiteljskih tudi radio in zvočni film. Oba predmeta sta se vzporedila v učni načrt III. letnika v okviru fizikalnih vaj; razen tega se je radiu odmerilo precej časa tudi pri pouku glasbe in petja. (Prager Presse.)

Pismeni pouk v Kanadi.

Šolski urad dežele Ontario v Kanadi vzdržuje korespondenčne tečaje za učence, ki po zimi radi oddaljenosti in snega ne morejo v šolo. Takega pouka so deležni tudi otroci, ki radi telesnih hib ne morejo v šolo. Leta 1931. so tako poučevali 12.000 otrok. (School Life 32, 150.)

Knjištvo na Češkem.

V CSR je bilo l. 1932. do 2133 znanstvenih in strokovnih knjižnic z 11,847.126 zvezki. 12 jih je imelo nad 100.000 zvezkov, največ vseeučiška knjižnica v Pragi, 710.801. (Poročilo drž. st. ur. 1932.)

II.

KNJIGE, ČASOPISI IN UČILA

Knjige Mladinske matice, sekcije JUU v Ljubljani za leto 1933. Tiskala Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

V zadnjih šestih letih je izdala Mladinska matica 23 knjig redne in štiri knjige izredne izdaje, skupno nad pol milijona knjižnih izvodov našemu naraščaju. Tudi letošnje knjige so izšle v 21.500 izvodih, tako da je dobil letos vkljub krizi povprečno vsak četrti vsolani otrok v Dravski banovini po en kompletni izvod knjig Mladinske matice. Naročnina za štiri knjižice in za mladinsko revijo »Naš rod« znaša letno 2'2'50 Din, plačljivo v mesečnih obrokih. To bi bili kratki številčni podatki o razširjenosti knjig Mladinske matice med našo šolsko mladino.

Če primerjamo prve in sedanje Matične knjige, vidimo, da se notranja kvaliteta vrednost teh knjižic polagoma dviga od leta do leta, dasi ne prav v tisti meri, ki bi si jo želeli. Vse dosedanje Matične publikacije kažejo, da se uredništvo te založbe najbolj omejuje na izvirno domačo mladinsko-književno produkcijo, zato tudi ni bilo med vsemi dosedanjimi knjigami niti enega prevoda razen Grimmovih pravljic, ki pa so prišle bolj radi tedanje stiske do izdaje v Slapšakovem prevodu. Ne verujem pa, da je to dosedanje dosledno odklanjanje dobrih mladinskih prevodov iz tujih literatur morda najbolj koristno za razvoj naše mladinske knjige, kajti tudi tuji vzori in zgledi lahko oplodijo naš domači književni trg, zlasti v letih domače »suše in lakote«. Zato bi Mladinski matici ponovno priporočali, da bi po potrebi izdala letno med domačimi deli tudi po en dober mladinski prevod iz tujeje slovnice (ruskega, nemškega itd.).

Letošnje »Kresnice«, ki jih je uredil J. Ribičič, so po svojem notranjem značaju popolno nasprotje lanskim, ki so bile leposloven zbornik mladinskih spominov naših pesnikov in pisateljev, letošnje so pa v popolni realistično-poučni formi. Urednik jih je posvetil naši državi, krajem in ljudem naše širše domovine. Ta ideja, ki skuša dati zbirki neko notranjo enotnost in urejenost, je zelo lepa in dobra, toda zdi se mi, da se je postavitelj te zbirke vse premalo oziral to pot na kvaliteto vrednost dobljenih (ali naročenih) prispevkov in da je sploh nekako na »brzo roko« zbral in uredil tozadevno snov, ki se med seboj ne veže dovolj neposredno, organsko. Nadalje so nekateri članki (n. pr. »Po Makedoniji«) vse preveč natrpani raznih podatkov, številk in letnic, ki ne privlačujejo najbolj mladega čitatelja. Članek o »Tujskem prometu« v tej obliki (kakršna je) bi utegnil bolj zanimati gostilničarje, oziroma tujsko-prometna društva kakor pa neposredno kmetsko mladino izven letovišarskih in turističnih krajev. Tu in tam tudi ni izra-

žanje dovolj jasno in razločno, kakor n. pr. »Kraške jame so posledica (!) močno razpokanih skalnih skladov in lahke topljivosti apnenca« (str. 44.). Tako namreč pišejo naše strokovne knjige, toda mladinske knjige bi se morale izogibati takih težko doumljivih stavkov. Razmeroma najboljše sestavki so Mrzelova »Knjiga«, »Iz Prekmurja« od Kacove, Volavškove »Sarajevske slike«, Pirnatova »Podmornica«..., to pa zato, ker segajo te stvari po načinu pisanja v interesno sfero otroka. V tem zborniku pa še manjka člankov, ki bi slikali še druge značilnosti naših krajev in ljudi v geografskem, etnografskem ali folklorističnem oziru. »Kresnice« so po svoji ideji sicer prikupne, toda po notranjem izboru premalo enotne in zaokrožene in ne dovolj zanimive.

Druga realna knjižica so »Lovci na mikrobe« od Marije Kmetove, ki odpira poglede v razvoj in uspehe bakteriološke vede do novejših dni. Na splošno je ta strokovna snov skrbno izbrana, tu in tam bi lahko bila Kmetova še malo bolj poljudna z izrazom. Knjižica bo lahko služila tudi učiteljem v pomoč pri higienskem pouku v šoli. Delo je bilo vredno in potrebno za izdajo. Pogrešam pa navedbo literature, po kateri je Kmetova priredila to zanimivo zbirko.

Naš Bogomir Magajna se je letos oglasil s daljšim mladniskim tekstom z naslovom »Brkonja Celjustnik«. Podal se je v pravljичno fabulo, ki ji je vtisnil pečat svojih misli in svojega etosa, zlasti ob sklepu knjige. Pisatelj sicer ni razgrnil bogatega dejanja, močnih zapletljajev in širokega pozorišča, vendar je ostal v tem obsegu še dovolj plastičen in zanimiv. Po tej knjižici se da soditi, da se Magajna ni dosti oddaljil od naše dosedanje mladinske pravljice, deloma celo nadaljuje njeno tradicijo z izbranejšim jezikom in izrazom.

Božidar Jakac je to povest opremil še z izvirnimi in učinkovitimi slikami, ki se gladko prilagajajo pravljичni vsebini in Magajnovi besedi. Tudi moder tisk podpira pravljični čar celotne povesti. — — —

Nehote se vprašam, kdaj dobimo mladinsko knjigo, ki nam bo dala nova pota in smeri v pravljичne povesti?!

Edo Deržaj se je ob besedilu Anice Cernejeve oglasil s slikanico »Za vsele in žalostne čase«. V primeri z njegovo lansko knjižico je v tej zbirki pokazal velik napredek v tehničnem in idejnem oziru. Posamezne sličice so razdeljene na letne čase ter segajo po svojem dogajanju v dobo srečnih in dobrih dni prve mladosti, ko se otrok brati z rožami in metuljčki, s

ptički in z drevjem svoje domačije. Razen tudi drugih uspelih sličic (gobja družina, žitno polje) je dobro ponazoril zimo in »sestrice snežinke, mehkih dušic, dobrih rok«. Podobno fantastično polno kakor Mara Kraljeva svoječasno v »Našem rodu«.

Deržajeva knjižica bo posebej razveselila našo mladino po svoji šegavosti, ki je zapopadena v slikah in verzih na vsaki strani. Osetni tisk je uspešno izvršil Josip Cemažar v Ljubljani.

— Alb. F. Silvin. —

Dr. K. Ozvald: Osnovna psihologija.¹ Priročna pedagoška knjižnica VII. Založila Slovenska šolska Matica. Ljubljana 1932. —

Psihologija postaja vsak dan važnejša veda. Z njo se okorišča zlasti trgovina (reklama, izložba!), politika (psihologija mase, Hitler!), posebno še vzgoja. Le učitelj-psiholog je dober vzgojitelj. Dejstvo je, da so ljudje različni, da nista niti dva človeka enaka. Isto je pri deci. Vzgojitelj se mora vglobiti v otrokovo dušo, mora spoznati njegovo svojevrstnost, njegove misli, njegova čustva, hotenja, stremljenja, če hoče vzgojiti človeka, sposobnega za reševanje nalog, ki mu jih zastavlja bodoče življenje. In veda, ki govori o tem notranjem svetu, je psihologija.

Kaj prav za prav proučuje psihologija? Na vprašanje nam odgovarja pisatelj v uvodnem poglavju. »Psihologija je v znanstvenih pretres dana duševna istinitost« (12). Predmet psihologije je torej »duševna istinitost«. V njeno področje spada nadalje raziskovanje: »kaj vse obsega ta istinitost, kakšna svojstva imajo duševni pojavi (fantazija, mišljenje, predstavljanje), ob katerih pogojih nastopajo (spominjanje, uspešno mišljenje)« itd. (12). Psihološke vede se dele v glavnem v 3 podvrste, ki se ločijo ne le v metodi, temveč tudi v predmetu.

1. Prirodoslovna ali empirična psihologija: Le-ta proučuje duševne funkcije, to je gledanje, predstavljanje, mišljenje, »kakor da niso v zvezi s čutili in z živčevjem« (17). 2. Duhoslovna psihologija: njen predmet je »celotno doživetje, totalnost duše« (30). Skušaj spoznati poedinca, tega in tega človeka. 3. Biološka psihologija, ki si prizadeva, »da bi domela individualno, samo njemu lastno bistvo kakega človeka, ali drugače rečeno — svojstva njegove telesno-duševne konstitucije« (35). — V poslednjih uvodnih poglavjih je razdelil Ozvald vso duševnost v 4 plasti: gonsko, vrednotečo in čuvstvujočo, mislečo ter stremečo in hotečo.

Gonska plast naše duše. To so oni »svojevrstni pojavi, ko te kod pa kod

priganja, da: sežeš po kosu kruha, se udajaš sladostrastju, se skušaš iznebiti dane bolečine, podležeš izkušnjam cigarete, se posvetiš tej ali oni panogi kulturnega življenja« itd. (52). To so goni ali impulzi. Razne vrste gonov: prehranjevalni gon, posestni gon, ploditveni gon in socialni (duhovni) gon. Značilnost gonov, posebno nekaterih je ta, da »nastopajo kar hipoma ter se odigravajo bolj ali manj burno« (55). To so afekti. Pisatelj se dotika še zatajenih gonov, to je onih, ki jih potiskamo v podzavest (raziskuje psihoanaliza!).

Vrednoteči in čuvstvujoči človek. Sem spada svet vrednot kot so: lepota, korist, prijetnost, pravica, dobrota, svetost itd. Teh vrednot ne dojemamo intelektualno, temveč jih čutimo. »To čutenje ima torej spoznavno moč« (72). Z vsakim doznavanjem vrednote je zvezano neko doživetje — čustvo, ki je vsikdar pozitivno (ugodje) ali negativno (neugodje). Vsa mnogobrojna čustva grupira Ozvald v 4 grupe: čutna ali organska (prijetno — neprijetno), življenjska ali vitalna (dober — slab), duhovna ali kulturna (lepota — grdoba, pravica — krivica) in osebnostna (svetost).

Misleči človek. Misliti se pravi — »spoznavati ali iskati spoznatkov« (100). — Značilnost vseh misli je, da merijo vedno na nekaj, (na kar mislimo!) in da so zavestna, to je, da mora biti misleči subjekt aktiven. (Čustva so pasivna!). Kadar z mišljenjem nekaj ugotavljam, »takrat vselej i več za fisto, kar je predmet tvojemu prizadevanju« (112). Pravimo, da smo nekaj dojeli. To dojemanje je lahko neposredno — zaznavanje, ali posredno — predstavljanje. Karakteristika: Pri zaznavanju stoji predmet pred menoj trdno, v ostrih obrisih; z vsemi posameznostmi; pri predstavi vidim predmet le v duhu, zdi se mi, da plava v zraku, da je nejasen in meglen. Predstavljanja pa ne smemo zamenjati s spominjanjem (takrat v istini doživljamo kos preteklosti, pri predstavi ne!)

Stremeči in hoteči človek: »Kadar si prizadevam, da bi kaj nastalo, izginito ali se izpremenilo, — stremim, oziroma se upiram (181). To doživetje izkazuje neko usmerjenost, »v to ali ono smer — bodisi tjekaj« h kakemu »cilju« ali »proč« od njega ali »zoper« njega« (182). Ozvald jih deli v stremljenja (želim, poželim!) in hotenja (hočem!). Hotenje se od stremljenja v glavnem loči v tem, da vodi k dejstvom, k dejanju (stremljenje ne!).

V zaključnem poglavju nam je predstavil 6 Sprangerjevih strukturnih tipov: ekonomski, teoretski, estetski, politični, socialni in religiozni tip.

Odlika in obenem napaka Ozvaldovega razpravljanja je njegova prevelika preprostost. Vse hoče povedati »po domače«. S tem res omogoča manj informiranim čitateljem dojemanje in razumevanje. V tem je odlika. Na drugi strani pa ima ta prepro-

¹ Krajšo oceno te knjige izpod peresa dr. A. Dolarja smo že objavili v 9. št. lan. »Pop.«. Pričujočo oceno objavljamo iz razloga, da pokažemo, kako sodijo o tej knjigi naši mladi učitelji, ki jim je to delo predvsem namenjeno. Op. ur.

stost svojo slabost. Trpi namreč preglednost, sistem njegovega dela. Posebno velja to za tretji del (misleči človek). Kakor v poedinih poglavjih, tako se v večjih delih čitatelj težko orientira in težko pregleda snov. A ne le sistem in preglednost trpita, tudi jasnost razglabljanj in misli izgubi svojo ostrino. Prav posebno še to nejasnost povečava Ozvaldova stara napaka, zoper katero se sam bori, saj pravi v isti knjigi na 21. strani: »V jezikovnem izražanju tega, kar si opazil, pa se skrbno izogibaj raznih »podob« (na pr. »na odru« duševnosti!) ter imej vedno v mislih, da je človeški jezik (govorica) v prvi vrsti ukrojena za naše potrebe iz vnanjega sveta, kateri je povsem drugačen, kakor pa duševni svet« (21). Poglejte njegovo knjigo! Samo en primer: »Od pristnega se plehko doživeti ne razlikuje morda po nižji jakosti, temveč nekam tako, kakor se recimo tista nebogljena šmarnica, ki je po zimi prisiljeno vzbrstela v zakurjenem rastlinjaku in je brez vonja, razlikuje od prave, očarjivo duhteče cvetke tega imena, ki jo je majnikovo solnce v gozdu priklicalo na dan« (49). Predstavlja te si razliko: kot šmarnica iz rastlinjaka: šmarnica iz gozda!!! »Takih »gredic« najdete skoraj v vsakem poglavju, n. pr. na str. 44, 52, 59, 60, 65, 72, 81, 89, 130, 141 itd. Tako predstavljanje ne sodi v znanstveno knjigo! Problem le zamegli, ne da bi ga razjasnil. Znanstveno razpravljanje pa bodi jasno in precizno, prisposode iz vnanjega sveta ne morejo razjasniti notranjega, ker je »povsem drugačen kakor pa duševni svet«. Odtod dejstvo, da Ozvalda včasih ne razumete, čeprav prečitata tekst večkrat.

Končno o jeziku! Nekateri izrazi so preveč samosvoji, n. pr. pomnež (spomint), pamtiti (pomniti), mišljava (slov. pravimo kakšnega mišljenja si, ne kakšne mišljave si!). Tudi jezikovne oblike so včasih »zelo domače«, n. pr. nikar pa se stvar nima nemara tako... (94).

Jandl.

Iva Šegula: Goethejeva pedagoška provinca. Založila Slovenska Solska Matica. Ljubljana 1932.

Knjiga očituje sistem. Kratko karakterizira notranjo in zunanjo organizacijo pedagoške province ter zaključuje s sintezo. Delu manjka jasne in kritične predstave Goethejevih misli. Tako piše pisateljica na 21. strani: »Posebnost in tudi odličnost vzgojne metode je bila njena nenavadna prožnost. Vzgojna metoda province je poznala samo eno trdno točko: najprej otrok, potem metoda. In dalje: »Vzgojna metoda se je vedno prilagodila otroku« (21). »Neprestano je tipala v mlade duše, neprestano spreminjala svoje lice« (42). Torej priznava že Goethe, da je vsaka, tudi najboljša vzgoja, le neprestano tipanje, le iskanje, da iz poizkusov najde čim boljše, čim primernejšo, čim adekvatnejšo pot. Dejstvo je, da je du-

ševna struktura vsakega posameznika različna, da je vsak otrok individuum, enkratni pojav in da moramo tej otroški svojevrstnosti posvetiti vso pažnjo. Se več! Vsemu temu iskanju je namen, da vzgojitelj svoje vzgojno postopanje prilagodi temu otroku, tej otroški svojevrstnosti. Kratko: *Otrok, njegova originalnost je tisto, ki mora pred njim kloniti metoda.* »Najprej otrok, potem metoda« (21). Kako nam je potem razumeti stavke, da se »vsakdo, ki hoče v umetnosti napredovati, mora pokoriti neizbežni tehniki.« (30), da za umetnike ne bo »veljalo nikako izgovarjanje z originalnostjo, umetniško sproščenostjo in neodvisnostjo« (30). Kako je razumeti to »pokoriti se neizbežni tehniki?«. Da se otrok mora pokoriti »tehniki«, nekemu sistemu, neki metodi? Kako spraviti to v sklad z zgornjo trditvijo, »najprej otrok, potem metoda«. Torej ni individualnega razvoja, vse je zmetodizirano, stehinizirano. Kako torej vse to?

Ni nujno, vendar bi bilo bolje, če bi pisateljica nemške tekste prestavila. Razni citati v oklepajih so odveč, ker pove isto že slovenski stavek, n. pr. »pripoveduje o nekem rudniškem slavju, na katero je bil vabljen tudi Wilhelm« (Wilhelm wurde darauf zu einem Bergfest eingeladen) (13). Končno — Goethe pod »Hügeln« ne misli sredogorja, kvečjemu gričevje ali hribovje.

Jandl.

Danilo Gorinšek: Majdine pesmi. Založila in tiskala Podravska tiskarna v Mariboru. 1933. — Gorinšek je pogodil pravo sfruno otroškega srca. Njegove pesmi so kot otrok: čile, mladostne, vesele, navivne. Verzi teko prijetno in zvočno. Razpoloženje prvega dela je razpoloženje otroške brezskrbnosti, ki nič ne misli, a ki dela vse s srečo v srcu, ki z veseljem »Kolo raja«, skače »Sredi vrta«, celo spi veselo. Vse je preprosto, n. pr. ta pesemca:

Sonce je za hribe palo,
kam je zlate žarke dalo?
Kam?

Majda ročke iztegnila,
vse je žarke polovila! — (Kje so žarki?)

Drugi del opeva drugo potezo otroško — ljubezen do matere, ki pravi:

Če bi grmi vsi zacveli
in vsi cveti zadehteli,
vse vodice zašumljale,
zvezdice vse zasijale,
njo, da z njimi obdarujem,
njo, ki vse ji, vse dolgujem,
— b' premalo mogla dati
Tebi, moja draga mati!

Ali ni pristen, prepričevalen zvok teh besed? A to zato, ker je v njih kos njegove lastne ljubezni in njegovega doživetja. Otroci bodo veseli te drobne, a vendar Gorinškove najboljše mladinske knjige.

Jandl.

Program V. (I. vseslovanskega) kongresa za proučevanje deteta,

ki bo v Brnu od 29. do 31. oktobra, je bil pravkar določen in vsebuje 60 predavanj strokovnjakov, med katerimi je 20 vseučiliških profesorjev in več vseučiliških docentov in asistentov. Na kongresu bodo predavali poljski, jugoslovenski in ruski strokovnjaki, tako vseučiliški profesor Bykowski iz Poznanja, vseučiliški profesor dr. Myszlakowski iz Krakova. Iz Jugoslavije se udeležijo kongresa s predavanji profesor dr. Krstič iz Beograda, profesor dr. Mandić iz Zagreba in profesor dr. Ozvald iz Ljubljane, dalje ravnatelj gosp. Petrovič, inspektor g. Radamanovič in inspektor Skala iz Beograda. Za kongres se je prijavil s predavanjem tudi ruski vseučiliški profesor dr. Zenkowsky, znani strokovnjak v pedopsihologiji. Pripravljalni odbor opozarja udeležence, da si lahko v naprej obvezno naroče: stanovanje v skupnih nočevalnicah po 2, 3, 4 in 5 Kč, ali v hotelih po 20 do 23 Kč; hrano, in sicer obed v jedilnicah (juha, meso, prikuha, močnata jed) po 4, 4'50, 5 in 6 Kč in v hotelih in restavracijah po 7 do 10 Kč, večerjo v jedilnicah (meso, prikuha) po 3'50, 4 in 5 Kč, v hotelih pa po 10 Kč (predjed, meso, prikuha, močnata jed). Kdor se želi udeležiti kongresa, naj z dopisnico zahteva program in priglasnico na naslov: Pripravni odbor V. sjezdu v Brne, Sirotiči ul. č. 7.

OGLAS.

Naš »večni naročnik in tudi redni plačnik«, tov. Bl. Jurko v Vojniku, nas je prosil, da objavimo »trpečemu tovarištvu na uslugo in njemu na ljubo« tale oglas:

»Kdor želi ceno, suho, komodno stanovanje z vrtom, naj pride kar v Vojnik št. 52. Lastnik g. Ribič.«

Ker nas je tov. J. za tole »betvico usluge« prosil že pred dobrim mesecem, ne moremo seveda jamčiti za to, da je stanovanje še danes prosto.

Ali že imate potrebna učila?

Preparate in zbirke za prirodopis, tehnološke zbirke, fizikalne aparate, steklovino in kemikalije za pouk iz kemije, zemljevide, stenske slike za vse predmete, galerijo naših velmož, zbirko slik zgodovinskih osebnosti in še mnogo drugega dobite pri nas.

Ali že prejimate
brezplačno naše
»Objave«?

Ako še ne, nam takoj pišite!

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Francišškanska 6

Maribor
Tyrševa 44

LEPE KNJIGE,

PRAVE TISKOVINE,

**DOBRE ŠOLSKE IN
PISARNIŠKE POTREBŠČINE**

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in hoče doseči uspeh.

**ALI STE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM?**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski zadruzi na naslov:

KNJIGARNA

UČITELJSKE TISKARNE

LJUBLJANA
FRANČIŠKANSKA 6

MARIBOR
TYRŠEVA 44